

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Chybíková

Základní znaky mluvené španělštiny v Andalusii

Basic Features of Spanish Spoken in Andalusia

V Praze 31. července 2013

Vedoucí práce: PhDr. Anna Mištinová, Ph.D.

Poděkování

Velmi ráda bych poděkovala PhDr. Anně Mištinové, Ph.D. za vedení této práce, cenné rady a čas strávený při konzultacích. Můj velký dík patří rovněž prof. PhDr. Bohumilu Zavadilovi, CSc. a prof. Antoniu Narbonovi za odbornou pomoc při realizaci této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31. července 2013

.....

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá vymezením hlavních rysů andaluské španělštiny, jež nacházíme v jazykové rovině zvukové, lexikální a gramatické. Úvodem jsou zmíněny důležité historické informace objasňující počátky španělštiny v Andalusii. Nejdelší oddíl je věnován úvaze, zda se v případě andaluské španělštiny jedná o jazyk, dialekt, variantu či dokonce varianty španělštiny. Tato část vychází z komparace názorů předních znalců andaluské španělštiny a je doplněna o některé vlastní postřehy. Práce se snaží uvést na pravou míru mnohé předsudky a omyly, které deformují pohled na andaluskou španělštinu.

Klíčová slova:

španělština, andaluská španělština, jazykové roviny, dialekt, regionální varianty španělštiny

Abstract

This Bachelor's thesis deals with the definition of the main features of Andalusian Spanish, which we found in the phonetic, phonological, lexical and grammatical planes. In the introduction the important historical information explains the origins of Spanish in Andalusia. The longest section is devoted to the question of whether Andalusian Spanish is a language, a dialect, variation or even multiple variations of Spanish. This section is based on a comparison of the views of leading experts on Andalusian Spanish and is accompanied by some personal observations. This work attempts to dispel many prejudices and errors which distort the view of Andalusian Spanish.

Key words:

Spanish, Andalusian Spanish, linguistic planes, dialect, Spanish regional variations

Obsah

Úvod.....	6
1. Mluvní andaluske španělštiny	7
2. Historie andaluske španělštiny	9
3. Lexikální rovina.....	12
3.1. „Kastilské archaismy“ v andaluske španělštině.....	13
3.2. Mozarabismy.....	13
3.3. Arabismy.....	13
3.4. Jiný původ andaluskeho lexika.....	15
4. Fonická rovina.....	19
4.1. Charakteristické výslovnostní rysy andaluske španělštiny	20
4.1.1. Seseo a ceceo.....	20
4.1.2. Otevřené vokály východní části Andalusie.....	21
4.1.3. Aspirace neznělých okluziv	23
4.1.4. Frikatizace ch.....	24
4.1.6. Obměny artikulace konsonantů na konci slabiky.....	25
4.1.6.1. Konsonant -s na konci slabiky.....	25
4.1.6.2. Konsonanty -r a -l na konci slabiky.....	27
4.1.7. Konsonanty nacházející se na konci slov.....	28
4.1.8. Výslovnost hlásky j (g a e, i; příp. x).....	29
4.1.9. Jev zvaný „heheo“	29
4.1.10. Aspirace původního latinského F- na začátku slova.....	29
4.1.11. Vulgarismy v andaluske španělštině.....	30
5. Gramatika.....	31
6. Jazyk, dialekt nebo varianta/y?.....	35
6.1. Pojem „andaluská španělština“	35
6.2. Vymezení základních termínů.....	35
6.3. Andaluský jazyk.....	37
6.4. Andaluský dialekt.....	44
6.5. Andaluská/é varianta/y španělštiny.....	46
6.6. Shrnutí.....	48
Závěr.....	51
Bibliografie.....	52

Úvod

Bakalářská práce popisuje základní rysy andaluske španělštiny a následně nutí k zamyšlení, zda se v případě andaluske španělštiny jedná o jazyk, dialekt či regionální variantu/y španělštiny. K výběru tématu mne inspiroval semestrální kurz vedený profesorem Antoniem Narbonou Jiménezem, jenž jsem absolvovala na Sevillské univerzitě v rámci programu Erasmus. Předmět byl zaměřený na hovorovou španělštinu a také na konkrétní případ andaluske španělštiny.

Úvodem bych chtěla věnovat pár slov názvu této práce, jehož výběr rozhodně nebyl náhodný. Je v něm ukrytá jistá intence, předem již totiž naznačuje, v jakém duchu bude předkládaná bakalářská práce vedena a jaké problémy bude pojednávat. Titul odráží rovněž můj osobní postoj k dané problematice.

Práce sestává z několika kapitol. První kapitola blíže specifikuje mluvčí andaluske španělštiny, v druhé kapitole se dozvídáme historické zajímavosti objasňující počátky španělštiny v Andalusii. V dalších kapitolách se zabývám důležitými rysy andaluske španělštiny, jež nacházíme ve výslovnosti, lexiku a gramatice. Závěrečná kapitola je věnována úvahám, zda je andaluská španělština jazyk, dialekt nebo regionální varianta/y španělštiny.

Cílem této práce je stručně shrnout dosavadní poznatky, kterými o andaluske španělštině v současné době disponujeme, seznámit se se staršími i moderními přístupy týkající se zařazení andaluske španělštiny, zvážit, který z přístupů je nám bližší, a na základě tohoto zamyšlení určit, který z termínů „jazyk“, „dialekt“ či „varianta/y“ dle nás lépe vystihuje andaluskou španělštinu.

1. Mluvčí andaluské španělštiny

Veškeré živé jazyky se neustále mění a představují různé varianty (v opačném případě hovoříme o mrtvých jazycích). Výjimkou tedy není ani jazyk španělský, kterým se v dnešní době dorozumívá okolo čtyř set milionů rodilých mluvčích. Za vznikem jednotlivých variant jazyka stojí především historické a politické faktory.¹ Obyvatelé Andalusie hovoří španělsky, i přesto se však andaluská španělština v četných rysech liší od tradiční kastilštiny. Mluvu Andalusana dokážeme vždy jednoduše identifikovat, především podle výslovnosti, komplikovanější je však vysvětlit, v čem se od tradičního *castellana* a ostatních variant španělštiny liší. K tomuto objasnění bude zapotřebí přihlédnout k historii Andalusie a ujasnit si klíčové pojmy.

Autonomní společenství Andalusie vzniklo oficiálně roku 1981.² Dnes Andalusie čítá přibližně 8 milionů obyvatel a tvoří tak zhruba 20 % celkové populace Španělska. Pohled na andaluskou španělštinu je deformován řadou omylů, nedorozumění, předsudků a klišé, které se v této práci budeme snažit uvést na pravou míru.

Dialektologové se shodují, že nejvýraznější odlišnosti se objevují především ve výslovnosti, lexiku a frazeologii.³ Právě zde však nacházíme nejznatelnější společenské a geografické rozdíly. Jinak se bude mluvit v Málaze a jinak v Seville, na venkově a ve městě, v rodině, mezi přáteli, s cizími lidmi, s lidmi různého společenského postavení. Tyto faktory velmi komplikují charakterizaci andaluské španělštiny.⁴

Mluvčími andaluské španělštiny nejsou všichni obyvatelé autonomního společenství. Lingvistická hranice se neshoduje s hranicí administrativní. Sevillská skupina *El español hablado en Andalucía* uvádí, že mimo tuto hranici se nachází například severní pás (severní část provincie Huelva, córdobské údolí Los Pedroches, východní oblast Jaénu a severní část

¹ NARBONA JIMÉNEZ, A. *El español hablado en Andalucía*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002, s. 11.

² Junta de Andalucía. *Estatuto de Autonomía*. [online]. [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.juntadeandalucia.es/organismos/sobre-junta/estatuto.html>.

³ NARBONA JIMÉNEZ, A. *El español hablado en Andalucía*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002, s. 16.

⁴ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 18.

Granady a Almerie), kde se hláska *s* blíží kastilské výslovnosti. Mezi mluvčí však naopak řadí také emigranty, žijící v jiných oblastech Španělska či v zahraničí. Zde je to ovšem komplikovanější, poněvadž v jejich případě mohlo dojít k různým změnám či k přizpůsobení se nové lingvistické normě.⁵

V souvislosti s andaluskou španělštinou se často hovoří o tzv. komplexu méněcennosti andaluských mluvčích. Někteří Andalusané považují svou řeč za degenerovanou či za špatně mluvenou kastilštinu, což bude pravděpodobně dáno především formou výslovnosti. Smýšlí tak hlavně Andalusané s nízkou úrovní vzdělání pocházející z nižších sociokulturních a socioekonomických vrstev. Značná část obyvatel Andalusiie je však na svou řeč pyšná, poněvadž se vyznačuje bohatostí, muzikálností, elegancí a jistým kouzlem. V andaluské společnosti dokonce nacházíme hnutí usilující o zavedení jazykové normy, a tedy vytvoření jakéhosi ideálu spisovné andaluštiny. Dle skupiny *El español hablado en Andalucía* oba tyto postoje svědčí o nepochopení podstaty a fungování jazyka. Tzv. komplex méněcennosti některých Andalusanů souvisí se snahami dřívějších gramatiků o vytvoření jediné uznávané normy a s razantním odmítnutím všeho, co z této normy vybočovalo. Rovněž ti, kteří zastávají názor, že by se měla nechat volná cesta bezprostřednosti, paradoxně usilují o ustanovení unifikované andaluštiny. Španělský jazyk, kterým se hovoří na tak neobyčejně velkém území, v tak vzdálených zemích, nemůže mít jediný vzorový model.⁶ Většina současných gramatiků se proto přiklání k tzv. panhispánské normě mající polycentrický charakter.

⁵ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 15.

⁶ Tamtéž, s. 23-25.

2. Historie andaluské španělštiny

Počátky španělštiny v Andalusii sahají do období *reconquisty*, kdy království Kastílie a Leónu znovudobývala území okupovaná muslimy na jihu Pyrenejského poloostrova. Jazykem reconquistadorů byla kastilština, jež postupně nahradila tamější maurskou arabštinu. Jednalo se tedy o přesun jazyka z místa svého původu na místo nové jakožto součást procesu válečného dobývání a následné kolonizace. Ostatně stejným způsobem se na jihu poloostrova šířily i další románské jazyky (např. portugalština se dostala do Algarve), stejně tak i latina pronikla na Pyrenejský poloostrov či španělština do Nového světa. Zrod španělštiny v Andalusii se datuje do období mezi léty 1225 – 1248 pro oblast západní Andalusie a 1481 – 1492 pro Granadské království.⁷

Někteří historikové však nesouhlasí s tvrzením, že by se andaluská španělština měla odvozovat pouze od kastilštiny z dob *reconquisty*. Na území muslimského Španělska se mluvilo arabským dialektem značně se lišícím od klasické arabštiny. Rovněž je zapotřebí mít na paměti, že na celém španělském území ovládaném muslimy přežívala latina, z níž se postupně vyvíjel románský jazyk, kterým hovořili nejenom křesťané, ale i potomci muslimů žijící na poloostrově.⁸ Tento románský jazyk muslimského Španělska historici nazvali mozarabštinou, jež se užívala až do 12. st. Vedou se však diskuze, zda mohly mozarabština a kastilština reconquistadorů koexistovat. Aktuální historické poznatky nám zatím nedovolují vyvozovat závěry, zda existuje nějaká přímá spojitost mezi mozarabštinou a charakteristickými rysy, kterými se kastilština v Andalusii vyznačuje.⁹

Za zmínku stojí i význam slov *Andalucía* a *andaluz*. Slovo *Andalucía* pochází z názvu *al-Andalus*, jímž muslimové označovali jak území bývalé Vizigótské říše (tedy Pyrenejský poloostrov, Baleáry a jih Francie), tak především území, které sami ovládali. *Al-Andalus* byl tedy pojmenováním muslimského Španělska. Na počátku 13. st. se začínají objevovat první verze týkající se etymologie tohoto arabského termínu. Toledský arcibiskup Rodrigo Ximénez de Rada odvozuje název *Andalucía* od germánského kmene Vandalů, který se na Pyrenejském

⁷ Tamtéž, s. 29.

⁸ UBIETO ARTETA, A., CAMPISTOL REGLÁ, J., JOVER ZAMORA, J. M. et al. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 189, 266.

⁹ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 30.

poloostrově v letech 411 – 429 vyskytoval. Silingové (vandalská větev) se usadili v Baetice a založili zde království. Dnešní lingvisté se k této etymologii také přiklánějí.¹⁰

Ve 13. st. je *Andalucía* chápána jako země Maurů. Pojem *andaluz* je označením pro španělského Maura, kterého křesťanští historikové odlišovali od Maurů afrických. Al-Andalus na začátku 13. st. geograficky nekoresponduje s Andalusií, jak ji známe dnes. V té době zahrnovala ještě např. Algarve, Extremaduru, Valencii, Mallorcu atd. Reconquistadoři jednotlivá území postupně zpětně dobývali a tím se v průběhu staletí měnil i rozsah pojmu *Andalucía*. V období od konce 15. st. do 19. st., kdy došlo k tradičnímu dělení Andalusie na provincie, rozlišovali historikové a kartografové Andalusii a Granadské království. Andalusie byla dobyta ve 13. st., jednalo se o dnešní západní část Andalusie, ke které patřila také města Úbeda, Baeza a Jaén. Granadské království bylo dobyto v 15. st. I přes jasné a mnohdy dosti značné rozdíly, které dodnes existují mezi těmito odlišnými „andaluskými zeměmi“, se od 16. st. začal termín Andalusie užívat pro území, jaké pod tímto názvem chápeme v dnešní době. Toto široké pojetí Andalusie bylo politicky a administrativně uznáno až v 19. st. V roce 1833 došlo ke správní reformě a Andalusie byla rozdělena na současných 8 provincií.¹¹

Andalusie v pozdním středověku již nebyla tvořena bikulturní ani bilingvní společností. Žili zde především křesťané, podíl mudéjarského obyvatelstva zde byl prakticky nulový. Osobité rysy andaluské španělštiny se začaly utvářet právě v tomto období, což tedy absolutně vylučuje možnost, že by tento jazykový proces mohla vulgární andaluská arabština jakkoliv ovlivnit. Dějiny muslimského osídlení Granadského království po reconquistě už pro historii jazyka nejsou tak podstatné, poněvadž v roce 1492 se už andaluská jazyková forma vyznačovala svými distinktivními rysy. Muslimské obyvatelstvo se sice v omezeném počtu v Granadě ještě poměrně dlouho zdrželo (až do vyhnání morisků r. 1609 Filipem III.), tudíž by teoreticky v této etnické a jazykově rozmanité společnosti mohlo dojít k přenesení některých prvků z jednoho jazyka do druhého a naopak, toto vzájemné předání však znemožňovaly psychologické a náboženské důvody, jelikož obě etnika se vzájemně nenáviděla do takové míry, že k jazykové interferenci by ani dojít nemohlo (s výjimkou některých specifických lexikálních oblastí jako např. oblast řemeslné výroby, zemědělství aj.). Abychom byli schopni vysvětlit zvláštnosti andaluské španělštiny, je tedy zapotřebí vycházet

¹⁰ Tamtéž, s. 31-32.

¹¹ NARBONA JIMÉNEZ, A. *La identidad lingüística de Andalucía*. Sevilla: Junta de Andalucía, 2009, s. 78.

ze středověké kastilštiny, jež byla jazykem křesťanů, přicházejících do Andalusie především z Kastílie (hlavně té Staré) a Leónu. Osidlování dobytého Granadského království probíhalo odlišně. Většina nových osadníků přicházela z Andalusie, početní byli i Extremaduřané a Kastilci. Po vyhnání značné části morisků z let 1569 – 1574 přišli opuštěné území osídlit především obyvatelé Córdoby a Jaénu, osadníci ze Sevilly a Cádizu zamířili do Málagy, Murcijci sestoupili do Almerie a dorazily i skupiny z La Manchi. Do Las Alpujarras zavítali také Galicijci ze severu. Na základě těchto informací o osidlování bývalého Granadského království jistě pochopíme, proč Granada začala být tak rychle považována za součást Andalusie, a také, proč se v ní uchytila odlišná varianta kastilštiny.¹²

Co se týče období vzniku andaluských variant španělštiny, významný odborník na historii *andaluštiny* Rafael Cano Aguilar tvrdí:

*„Prozatím není možné (a zdá se, že ani nikdy nebude) určit přesnou dobu, kdy se začínají vyvíjet jazykové varianty, které dnes považujeme za typicky andaluské... Mělo by se jednat o období přinejmenším od poloviny nebo konce 14. st. ... Jisté je, že od 17. nebo nanejvýš 18. st. by mělo být utváření těchto variant již završeno do podoby, jak je známe dnes.“*¹³

¹² NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 41-45.

¹³ „No es posible por el momento determinar con exactitud, ni parece que vaya a serlo nunca, la época precisa en que surgen las variantes lingüísticas que hoy consideramos propias de Andalucía... debió de darse desde, al menos, mediados o finales del siglo XIV. ... Parece seguro que desde el XVII, o, como muy tarde, el XVIII la modalidad lingüística andaluza estaría ya culminada tal como hoy la conocemos.“

Tamtéž, s. 46.

3. Lexikální rovina

Pojmem andaluské lexikum se míní slovní zásoba, jež se běžně užívá v Andalusii. Její původ opět budeme muset hledat v kastilštině. Stejně tak jako je tomu v jiných regionech, i v Andalusii existovali a stále existují specifické výrazy, mezi nimi i některé výhradně andaluské, a také slova, která i přesto, že je jejich výskyt zaznamenán i v jiných oblastech, mají v Andalusii výhradní sféru užití.

Je jednoduché tvrdit, že se určité slovo užívá v dané oblasti. Abychom mu však mohli přidělit status specifického „lexikálního dialektalismu“, je mnohem složitější prokázat, že se neuplatňuje v žádné další oblasti. Rovněž není snadné dokázat, že z historického hlediska je konkrétní výraz „původem“ z daného regionu.¹⁴ Už vůbec se samozřejmě žádné slovo nedá označit za výhradně andaluské jen pro jeho andaluskou výslovnost. *Pescaíto* a *pescadito* (rybička) nejsou dvě různá slova jen proto, že se vyslovují rozdílně. Je tedy jasné, že lexikální odlišnosti musíme hledat v lexiku, ne mimo něj.¹⁵

Historie nám o andaluském lexiku nezanechala mnoho zpráv. K zaznamenání četných *andalusismů* přispěl značnou měrou sevillský jazykovědec Antonio de Nebrija. Cervantesovi taktéž vděčíme za některá geografická upřesnění („... květináč, který v Seville nazývají *maceta*“, „... v zádveří vedoucím na ulici, který v Seville nazývají *casapuerta*“¹⁶). Mnohé výrazy najdeme rovněž v prvním akademickém slovníku *Diccionario de la Real Academia Española* (publikovaný v letech 1726 -1740). Ještě dnes však *Diccionario* obsahuje spoustu falešných *andalusismů* a postrádá mnohé opravdové.¹⁷

V následující části rozebereme původ lexika užívaného v Andalusii. Budeme vycházet především z klasifikace skupiny *El español hablado en Andalucía*.

¹⁴ Tamtéž, s. 84.

¹⁵ ALVAR EZQUERRA, M. *Variedad y riqueza en el léxico andaluz*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002, s. 202-203.

¹⁶ „... un tiesto que en Sevilla llaman *maceta*“, „... en el portal de la calle que en Sevilla llaman *casapuerta*“

¹⁷ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 85.

3.1. „Kastilské archaismy“ v andaluské španělštině

Často se tvrdí, že se v andaluské španělštině uchovávají výrazy, které se již v kastilštině vytratily. Toto mínění není zcela neopodstatněné. Skupina *El español hablado en Andalucía* se ale domnívá, že v průběhu sociálních změn 2. pol. 20. st. se z naprosté většiny těchto lexikálních archaismů staly opravdové fosílie nebo dokonce úplně vymizely.

Užití některých archaismů může být ještě stále zaznamenáno na venkově. V Andalusii se můžeme setkat např. se slovem *entenado* ve významu „hijastro“ (nevlastní syn), *aterminarse* ve významu „atreverse“ (odvážit se) či *escarpín* ve významu „calcetín grueso“ (hrubá ponožka) nebo „cierto calzado“ (druh obuvi, střevíc). Šťastný osud potkal archaismus *manque* ve významu „aunque“ (ačkoliv), který se před tím než stačil zaniknout, stal bojovým pokřikem sevilského fotbalového klubu Real Betis Balompié.

3.2. Mozarabismy

V Andalusii nacházíme v lexiku některé mozarabismy, pocházející z románského jazyka (mozarabštiny) křesťanů z dob al-Andalus. Většina z nich se nicméně objevuje i na jiných místech Španělska. Tento původ se přisuzuje dodnes běžně užívaným výrazům souvisejícím s jídlem typu *gazpacho*, *horchata*, *guisante* aj. Za jejich dochování vdčíme pravděpodobně Arabům, kteří z vymřelého mozarabského jazyka převzali některá slova, která pak vnesli do jazyka reconquistadorů. K mozarabismům řadíme i slovo *habichuela* (fazole) či *alcayata* (skoba, háček), jež se užívají především v Andalusii. Existuje jen nepatrné množství mozarabismů, které bychom mohli označit za výhradně andaluské. Stejně jako tomu je u archaismů, jedná se i v případě mozarabismů o slova z oblasti venkova či všedního života.

3.3. Arabismy

Četné arabismy se kromě španělštiny vyskytují i v dalších románských jazycích, jako je např. portugalština, katalánština či galicijština. Jsou součástí jak odborného lexika (*cero*,

algoritmo, alcohol), tak i běžné slovní zásoby (*azúcar, alcachofa, azufre*). Předpokládá se, že značné množství arabismů do andaluské španělštiny proniklo v průběhu 13. st., kdy kastilští křesťané znovudobývali údolí Guadalquiviru, a později v období, kdy bylo zabráno a znovu osídleno Granadské království.¹⁸(V této východní části Andalusie je registrováno o něco větší množství arabismů, poněvadž se zde Arabové zdrželi déle.)¹⁹ Lexikum z oblasti zemědělství proniklo do celé španělštiny, nejenom té andaluské. Jedná se o slova typu *acequia* (zavlažovací kanál), *noria* (zdvižné čerpadlo, zvedací kolo), názvy rostlin jako např. *albahaca* (bazalka), typicky andaluský výraz *alhucema* (levandule), ... Arabské slovo *mazorca* (klas) charakterizuje západní oblast Andalusie, zatímco v té východní se upřednostňuje murcijský výraz *panocha*. Rovněž slovní zásoba související s bydlením a vybavením domácností arabismy přímo oplývá: *adobe* (nepálená cihla), *alcoba* (ložnice), *almohada* (polštář), ... Výhradně v Andalusii se používá slůvko *aljofifa* (hadr na podlahu z hrubé vlny), jenž odlišuje západní Andalusii od východní, kde se objevují obecnější výrazy typu *trapo, fregón*. Ve španělštině nechybí ani termíny z kulinářské sféry: *albóndiga* (masový knedlíček), *almíbar* (zavařenina) nebo pro Andalusii příznačný *alfajor* (piškotový řez). Narazíme však i na případy, kdy andaluští mluvčí jednoznačně preferují mozarabismus před arabismem: *alubia* (fazole) se v porovnání s mozarabismem *habichuela* prakticky neužívá. Pojmenování týkající se řemesel (*albañil-* zedník, *alfarero-* hrnčír) či lidského těla (*nuca-* šíje, *joroba-* hrb) jsou součástí kastilštiny i mimo území Andalusie. V Andalusii se zachovalo arabské slovo *majarón* (ve Slovníku španělského jazyka Královské akademie se uvádí pojem *maharón* – nešťastný, ubohý), jehož užití se mimo tuto oblast neregistruje.²⁰

Podle skupiny *El español hablado en Andalucía* „na základě informací, kterými disponujeme, nemůžeme tvrdit, že by Andalusie oproti jiným španělským regionům nějak významně vynikala bouhatou a stále živou slovní zásobou arabského původu“.²¹

¹⁸ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 86-90.

¹⁹ ALVAR EZQUERRA, M. *Variedad y riqueza en el léxico andaluz*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002, s. 223.

²⁰ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 92-94.

²¹ „... con los datos de que disponemos, no podemos afirmar que Andalucía destaque poderosamente frente a las demás regiones peninsulares de habla española por la abundancia y presencia viva de vocabulario de origen árabe...“

3.4. Jiný původ andaluského lexika

Ve 13. st. v době reconquisty přišly do Andalusie kromě Kastilců také osadníci z Leónu, Katalánska, Galicie, Portugalska, ale i z italského Janova a dalších zemí.

V lexiku západní části Andalusie nacházíme v první řadě slova portugalského původu, což je dáno především bezprostředním kontaktem obou zemí. Jedná se o relativně moderní slovní zásobu s poměrně nízkou frekvencí užití: *buraco* ve významu „agujero“ (díra), *alpende* ve významu „cobertizo“ (přístřešek), *coruja* ve významu „lechuza“ (sova pálená) aj. Významné zastoupení v západní Andalusii má i leónské lexikum z dob existence Leónského království: *lamber* ve významu „lamer“ (lízat, olizovat), *pingar* ve významu „chorrear“ (kapat), *calabozo* ve významu „hacha de podar“ (zahradnická sekera na seřezávání stromů a keřů) atd.

V lexiku východní části Andalusie jsou hojně zastoupená slova murcijského původu. Velice rozšířené jsou zde také katalanismy jako např. *llampo* ve významu „relámpago“ (blesk), *boria* ve významu „niebla“ (mlha), *molla* ve významu „miga de pan“ (drobek či střídko chleba) aj. Z aragonismů uvedme např. *bardomera* ve významu „barro“ (bahno), *fíemo* ve významu „estiércol“ (hnůj), *robín* ve významu „moho“ (plíseň) atd.

V andalusském lexiku se objevuje italismus *anchoa* (ančovička), jenž je původem z Janova. V době kolonizace Nového světa do Andalusie pronikaly amerikanismy jako např. *papa* ve významu „patata“ (brambor).

Andaluské lexikum je charakteristické četnými výrazy pocházejícími ze starého cikánského jazyka. Cikáni do Španělska přišli v 15. st. Spousta těchto slov se do hovorové andaluské řeči začlenila díky flamencu. Mezi běžně užívané cikánské výrazy patří *chunga* (legrace, žert), *sandunga* (vtip, důvtip), *gilí* (hloupý, pitomý), *chalado* (blázen, ztřeštěnec), ... Typicky andaluské je např. slovo *cate* (rána), ze kterého vzniklo sloveso *catear* (neudělat zkoušku z nějakého předmětu). Mezi cikánské (nejenom andaluské) řadíme výrazy *calé* (Cikán) a *caló* (cikánština), *gachó* (chlap) a *gachí* (ženská) nebo třeba *chaval* (kluk, chlapec), jenž se ve Španělsku těší velké oblibě. Většina těchto tzv. „cikánismů“ se pojí spíše s lidovým jazykem. Poměrně rozšířené je sloveso *currelar* ve významu „trabajar“ (pracovat, dělat,

makat), z něhož se utvořila běžně užívaná forma *currar* a její odvozenina *curro* ve významu „trabajo“ (práce). Čistě andaluských „cikánismů“, jejichž užívání by nebylo registrováno jinde ve španělském jazyce, je jen nepatrné množství.²²

Jak jsme si jistě stačili všimnout, Andalusie rozhodně není, co se používaného lexika týče, jednotnou oblastí. Na základě těchto lexikálních odlišností se Andalusie tradičně dělí na západní a východní. Toto rozdělení má své historické opodstatnění. Zatímco západní část byla vybojována ve 13. st., ta východní byla dobyta až na konci středověku. V západní Andalusii se např. pro plesnivý chleba užívá adjektivum *mohoso*, zatímco ve východní Andalusii upřednostňují *enflorecido*, krátký liják se na západě řekne *chaparrón* a na východě *chapelón* atd.²³ Nicméně takovéto dělení by výrazně zdeformovalo realitu. Andalusie je mnohem složitější, členitější oblastí. Tyto pomyslné hranice mezi oběma Andalusiemi nejsou zcela zřetelné a jednoznačné, a proto bychom je měli brát s určitou rezervou. Manuel Alvar ve svém příspěvku Andaluz z publikace *Manual de dialectología hispánica. El Español de España* vyčlenil konkrétně osm lexikálních oblastí Andalusie.²⁴ Z důvodu omezeného rozsahu této bakalářské práce se ale s nimi nebudeme blíže seznamovat. Výběr daného lexika bude jistě záležet taktéž na míře vzdělanosti a příslušnosti k určité společenské třídě.

Studie pojednávající o andaluském lexiku vycházejí především z významného díla *Atlas lingüístico y etnográfico de Andalucía*, vypracovaného rovněž pod vedením Manuela Alvara. Toto dílo však nezahrnuje vyčerpávající seznam veškerého lexika všech andaluských oblastí. Veškeré informace v něm obsažené byly navíc nashromážděny v 50. letech 20. st., tedy ještě předtím, než došlo k rozsáhlým technologickým změnám ve sféře zemědělství a průmyslu a k migračním procesům v závěru 20. st. V souvislosti s tímto materiálem tedy nemůžeme hovořit o aktuální situaci andaluského lexika.²⁵

Často se hovoří o tzv. „lexikálním bohatství“ Andalusie. Pod tímto pojmem bychom si mohli představit množství slov, sloužících k pojmenování jedné a téže reality. Existuje

²² NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 94-102.

²³ ALVAR EZQUERRA, M. *Variedad y riqueza en el léxico andaluz*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002, s. 217-219.

²⁴ ALVAR, M. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, s. 257-258.

²⁵ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 105.

opravdu hodně způsobů, jak nazvat jednu a tu samou věc: hadr může být *aljofifa* nebo *trapo*, slunéčko sedmítečné někdo nazývá *mariquita*, jiný zase *americano*, *beata*, *bichito de San Antón*, *sandilito*, *chitaluz*, *curilla*, *margarita*, *pablilla*, *ranita de San José*, *sampedrito*, *sanantón*, *teresica* atd.²⁶ Jedná se ale hlavně o konkrétní fyzické předměty. V případě některých abstraktních pojmů je andaluská španělština značně chudší a často sahá po konstrukcích typu „*es una cosa muy grande, que no se puede explicar*“ (je to něco velikého, nevysvětlitelného), což není zas až tak zvláštní, poněvadž ještě relativně donedávna byla negramotnost přirozenou součástí andaluské společnosti.²⁷ Rozsáhlá slovní zásoba je dána též geografickou rozlohou Andalusií. Na jejím území se nachází moře, oceán, říční údolí, hory, pouštní oblasti ad. Rozvíjí se v nich rozličné činnosti, podmíněné klimatem, přírodou atd. Manuel Alvar Ezquerro tvrdí, že košatost slovní zásoby daného jazyka (nebo jeho variant) by se však neměla měřit množstvím výrazů, kterými jazyk disponuje, ale schopností uživatelů tyto výrazy využívat. Např. mluvčí z údolí Guadalhorce bude znát spoustu slov z oboru pěstování citrusů, které budou zcela zbytečné pro rybáře z Ayamonte.²⁸ Bohaté lexikum týkající se prací na venkově nebo běžně užívaných předmětů je záležitostí celého regionu, nikoliv jednotlivce. K problému „lexikálního bohatství“ se Rafael Cano Aguilar vyjadřuje následovně:

„...*Je nepochybné, že občas nacházíme velké množství synonym sloužících k pojmenování určité reality (takto se sesbírало okolo dvaceti pojmenování pro výraz „džbán“). Nicméně hojností pojmenování, tedy „lexikálním bohatstvím“, se obecně nevyznačují jednotliví mluvčí. Jinými slovy: každý mluvčí zná pouze jeden nebo několik „vlastních“ výrazů, které se vyskytují v celé Andalusii. Navíc se jedná především ... o slova tradiční užívaná na venkově, která se ve většině případů začínají s postupem moderní doby vytrácet.*“²⁹

²⁶ ALVAR EZQUERRA, M. *Variedad y riqueza en el léxico andaluz*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002, s. 213.

²⁷ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 107.

²⁸ ALVAR EZQUERRA, M. *Variedad y riqueza en el léxico andaluz*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002, s. 204-210.

²⁹ „*Es cierto que a veces hay un gran número de sinónimos para una misma realidad (así se ha llegado a recoger hasta veinte nombres para „el botijo“). Ahora bien, la abundancia de nombres, “la riqueza léxica”, no se da por lo general dentro de los mismos hablantes: es decir, cada hablante sólo conoce una, o algunas, de las voces „propias“ que existen en toda Andalucía. Por otro lado, se trata sobre todo ... de voces rurales y tradicionales, que en bastantes casos se están perdiendo ante los avances modernos.*“

Dle posledních průzkumů dochází v běžné řeči obyvatel větších měst (především mladých lidí) k jakési lexikální standardizaci, začínají se stírat lexikální odlišnosti. Prakticky nenajdeme rozdíly ve všedně užívaných slovech mezi Sevilany, Granadany, Madridany, obyvateli Salamancy, Burgosu atd., což je dáno velkou měrou působením sdělovacích prostředků.³⁰

Závěrem můžeme o lexiku užívaném v Andalusii s jistotou říci jediné: vyznačuje se především svou rozmanitostí, jež je dána historickými, kulturními a geografickými důvody. Ve skutečnosti ale existuje jen malé množství slov, které by se daly označit za výhradně andaluské.

³⁰ ALVAR EZQUERRA, M. *Variedad y riqueza en el léxico andaluz*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002, s. 225.

4. Fonická rovina

Výslovnost je nepochybně jednou z nejvýraznějších zvláštností andaluské španělštiny. Pro mluvčí z ostatních oblastí Španělska je snadno identifikovatelná. Mohlo by se tedy zdát, že přímo oplývá rysy, které ji odlišují od standardní španělštiny a jejích variant. Nicméně pravdou je, že existuje jen malé množství výhradně andaluských jevů, které bychom nenašli jinde ve Španělsku. Ve skutečnosti by se dalo tvrdit, že neexistuje jediný čistě andaluský fenomén, poněvadž každý z jednotlivých úkazů bychom našli v ostatních variantách kastilštiny buď na Pyrenejském poloostrově, na Kanárských ostrovech nebo v Latinské Americe.

Jak je tedy možné, že řeč Andalusana každý rozezná? Osobitost andaluské španělštiny spočívá především v rychlejší a proměnlivější rytmu řeči, v rozdílné distribuci výdechové síly u jednotlivých hlásek a v relativně vysunutější poloze fonačních orgánů, což se z akustického hlediska projeví o něco vyššími zvuky, než jsou ve standardní kastilštině obvyklé. Dalším vysvětlujícím faktorem je rovněž vysoká koncentrace výslovnostních rysů, které odlišují andaluskou španělštinu od té standardní.³¹

Budeme-li brát v potaz pouze pevninské Španělsko, narazíme na dva pro Andalusii příznačné jazykové rysy. Prvním z nich je tzv. *seseo* a *ceceo*. *Seseo* (česky seismus) je jev, při kterém zaniká protiklad mezi [s, z] a [θ, ʒ], výsledkem je [s, z]. *Ceceo* (česky ceismus) je jevem opačným.³² Druhým rysem jsou obměny vokálů způsobené zánikem koncového -s, se kterými se setkáváme hlavně ve východní části Andalusiie. Oba tyto fenomény jsou v Andalusii značně rozšířené, nezahrnují však celé území autonomního společenství. Znovu tedy opakujeme důležitý fakt: jazyková hranice není zároveň hranicí administrativní.³³

V následující části budeme klasifikovat andaluskou španělštinu jako celek tvořený několika variantami španělštiny, které jsou často souhrnně označovány (ještě spolu s murcijskou, extremadurskou a kanárskou španělštinou) pojmem *español meridional* („jižní

³¹ El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

³² ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 70.

³³ El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

španělština“). Detailní popis výslovnostních variant španělštiny v Andalusii by musel být rozčleněn do mnoha kapitol, jelikož jednotlivé regionální varianty různě kombinují výslovnostní rysy, které je možné najít i v jiných oblastech.

Následující výčet charakteristických jevů ve výslovnosti andaluské španělštiny samozřejmě není kompletní. Zmínili jsme pouze ty nejdůležitější a z našeho pohledu také nejzajímavější. Opět budeme vycházet především ze sevillské výzkumné skupiny *El español hablado en Andalucía*.

4.1. Charakteristické výslovnostní rysy andaluské španělštiny

4.1.1. Seseo a ceceo

Na základě nedostatečných informací o původu jevů *seseo* a *ceceo* v Andalusii se nedá usuzovat, která z forem se zde vyvinula dříve, či zda se objevily zároveň. Historické utváření zvláštností andaluské španělštiny začalo v pozdním středověku (14. a 15. st.). V 16. a 17. st. již tento rys učenci zmiňují ve svých textech.³⁴

Oba tyto jevy nemohou v jazyce fungovat bez jistých ztrát. V kastilštině rozlišování mezi [s, z] a [θ, ʎ] mění význam jazykových jednotek jako je tomu např. v případě *cocer* (vařit) a *coser* (šít). Jazyk je nicméně systém, který se autoreguluje, a ztráty tohoto charakteru se mohou kompenzovat mnoha způsoby. Zásadní je vždy kontext, který ve většině případů zabraňuje nedorozumění. Slova se navíc pouze výjimečně objevují izolovaně, většinou se pojí s dalšími slovy, vzájemně se doplňují. Mnohdy postačí syntaktická konstrukce: *Pedro está en el cenador o Pedro está con el senador* (Pedro je v altánku nebo Pedro je se senátorem.). Nejsou však vyloučeny případy, kdy může dojít k nepochopení sdělení mezi adresátem a příjemcem.

Seseo a *ceceo* se netýkají celého Autonomní společnosti Andalusie. V Andalusii nalezneme i četné oblasti, které [s, z] a [θ, ʎ] rozlišují, jedná se především o její severní část (např. pohoří Aracena v provincii Huelva, téměř celá provincie Jaén, náhorní plošina Los Pedroches, jižněji pak prakticky celá Almería ad.). Odhaduje se, že přibližně jedna třetina

³⁴ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 54-63.

území Andalusie od sebe tyto dva konsonanty odlišuje. Ani tyto oblasti však nejsou zcela lingvisticky homogenní, poněvadž někteří vyslovují tzv. „kastilské“ (apikoalveolární) a jiní „andaluské“ (viz níže) *s*.

Se *seseem* se setkáme hlavně v centrální oblasti Andalusie (Sevilla, Córdoba, sever provincie Málaga ad.). V rámci této oblasti dále rozlišujeme *seseo* s tzv. „cordóbským“ (koronálním) a „sevillským“ (konvexním predorsálním) *s*.³⁵ Při artikulaci „cordóbského“ *s* se špička jazyka blíží k horním řezákům, hřbet jazyka je plochý³⁶. Při realizaci „sevillského“ *s* je jazyk vyklenut konvexně, hrot se opírá o vnitřní stranu dolních řezáků. *Seseo* není vázáno na žádnou společenskou vrstvu, v dané oblasti je společné všem mluvčím. Norma jej přijímá.³⁷

Pásmo, kde převládá *ceceo*, se táhne podél andaluského pobřeží (od jihu provincie Huelva, přes Cádiz, jižní část Sevilly, Málaga a Granady až k Almerii). V těchto oblastech je běžná koexistence *cecea* a *sesea*, jež je podmíněna sociolingvistickými faktory. *Ceceo* se zde objevuje zejména v nižších, méně vzdělaných vrstvách.³⁸ Normou je považováno za nepřijatelné. Tento jev zasahuje daleko menší území než *seseo*.³⁹

Z hlediska geografického a sociolingvistického se *seseo* a *ceceo* jeví nejkomplikovanějším rysem andaluské španělštiny.

4.1.2. Otevřené vokály východní části Andalusie

Povaha andaluských vokálů tvoří další rys, kterým se Andalusie od zbytku pevninského Španělska odlišuje. Ani v tomto případě není možné s přesností určit, v jakém období se tento fenomén v Andalusii objevil. K tomuto jevu dochází při aspiraci koncového *s* a jeho pozdějším zániku, jenž je doprovázen změnami ve vokalickém systému. Vznikají zde tudíž otevřené a zavřené samohláskové varianty. Oslabená artikulace koncového *s* způsobuje

³⁵ Tamtéž, s. 128-131.

³⁶ ČERMÁK, P. *Fonetika a fonologie současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2009, s. 110.

³⁷ ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 70, 77.

³⁸ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 131.

³⁹ ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 70.

modifikaci artikulační energie předcházejícího vokálu a jeho zánik zanechá v promluvě časovou mezeru, jež je nahrazena prodloužením délky daného vokálu. Vokál absorbuje celou artikulační energii aspirace, čímž prodlouží svou délku, zvýší svou intenzitu a zvětší úhel mezi horní a dolní čelistí, tedy se více otevře. Z tohoto důvodu mnozí hovoří o tzv. otevřených vokálech (*vocales abiertas*), přičemž pojem vztahují pouze na jednu z modifikací. Jiní volí termín „projektované vokály“ (*vocales proyectadas*), ve kterém je obsažen celkový souhrn modifikací.⁴⁰

Tímto však modifikace u tohoto jevu nekončí. V některých oblastech narazíme na tzv. metafonii (přehlásku), kterou doc. Pavel Štichauer definuje jako typ vokálové harmonie, kdy se ostatní vokály ve slově stávají pod vlivem koncového vokálu rovněž otevřenými. Podstatou metafonie je artikulační anticipace následující otevřené samohlásky.⁴¹ Podle skupiny *El español hablado en Andalucía* k tomuto jevu dochází hlavně v případě, když se jedná o vokály se stejným timbre (např. ve slově *patatas*).⁴²

Zánik koncového *s* má samozřejmě dopad na gramatiku, poněvadž zde funguje jako plurálový morfém (konkrétněji alomorfon⁴³) a rozlišuje tedy singulár od plurálu (*la mesa* v singuláru, *las mesas* v plurálu). Taktéž vyplňuje funkci exponentu gramatického formantu verba finita⁴⁴, který odlišuje druhou slovesnou osobu od třetí (*comes* ve druhé osobě, *come* ve třetí osobě). Z hlediska syntaktického aktualizační kategorie verba finita - osoba a číslo – jsou gramatické významy obsažené v subjektu. Predikační verbum finitum v nich kongruuje se subjektem.⁴⁵ Jak osoba, tak i číslo, se tedy musí v predikátu a subjektu shodovat. Rovněž i přívlastek shodný se shoduje v čísle a rodě se jmenným větným členem, který rozvíjí. Pokud tedy koncové *s* zmizí, jazyk jeho funkci okamžitě nahradí modifikací předcházejících vokálů.

Zatímco fonologický systém samohlásek standardní španělštiny je pětičlenný, systém

⁴⁰ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 137-138.

⁴¹ Pavel Štichauer. *Fonologická rekonstrukce – obecná charakteristika*. [online]. [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.pavel-stichauer.cz/vyvoj/vyvoj2.pdf>

⁴² NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 138.

⁴³ ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 155.

⁴⁴ Tamtéž, s. 200.

⁴⁵ Tamtéž, s. 424.

uplatňovaný ve východní Andalusii disponuje členy deseti. Každý z pěti kastilských vokálů má totiž v andaluském systému svůj otevřený protějšek (V případě andaluského *a* je situace trochu komplikovanější, poněvadž se v koncovém *-as* nejenom otevírá, ale i palatalizuje.)⁴⁶:

i	u
ĩ	ũ
e	o
ẽ	õ
a	ã

Tento jev otevřených vokálů se prosadil na celém území východní Andalusie (Granada, Almería, Jaén) a pronikl rovněž do střední části autonomního společenství (značná část Málagy, Córdoba), lze jej nalézt dokonce i ve východní části provincie Sevilla.

V západní Andalusii se taktéž nejdříve aspiruje koncové *s* a následně mizí. Na rozdíl od východní Andalusie však po zániku aspirace nedochází k otevření koncového vokálu. Možnému nedorozumění zde zabraňuje především kontext.

Na základě těchto informací můžeme dojít k závěru, že jak otevření vokálů, tak i metafonie jsou v systému zbytečné. Dokonce by se dalo tvrdit, že i koncové *s* v kastilštině je nadbytečné.⁴⁷

4.1.3. Aspirace neznělých okluziv

Aspirace neznělých okluziv *p*, *t*, *k* (*c* před *a*, *o*, *u* nebo *qu* před *e* nebo *i*) je jevem méně rozšířeným objevujícím se jen v určitých oblastech Andalusie. K okluzi dochází stejně jako u neaspirované varianty téže hlásky. Exploze je prodloužena, vzniká krátký třecí šum. Aspirované okluzivy jsou napjatější. Okluziva je doprovázena slabým [h]⁴⁸. Aspirace všech tří okluziv je příznačná pro Baenu na jihovýchodě provincie Córdoba. *T* a *k* se vyslovují

⁴⁶ MONDÉJAR, J. *Dialectología andaluza*. Málaga: Universidad de Málaga, 2001, s. 129.

⁴⁷ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 142-145.

⁴⁸ ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 65.

aspirovaně na východě Málagy, aspirované *k* má v Andalusii nepravidelnou distribuci.⁴⁹

4.1.4. Frikatizace *ch*

Frikatizace *ch* je jevem rozšířeným převážně na jihu Andalusie (pobřeží Cádizu, jih Sevilly, západní část Málagy, Granada, Almería). Standardní kastilské *ch* se řadí mezi afrikáty. Podobá se kombinaci okluzivy a frikativy, avšak po okluzi u této hlásky následuje tření, nikoliv exploze⁵⁰. Při artikulaci andaluského *ch* nedochází k závěru, je tedy čistě frikativním konsonantem (*mushasho* namísto „muchacho“). Většinou však vedle sebe koexistují obě formy, frikativa i afrikáta.⁵¹

4.1.5. Yeísmo (česky yeismus)

Yeísmo je zánik protikladu fonémů [ɲ] a [y], jež jsou reprezentovány grafémy *ll* (znělá lateropalatální frikativa) a *y* (jeho konkrétní realizace závisí na tom, o jakou oblast jde, nejčastěji je to znělá palatální frikativa), kdy každé *ll* se vyslovuje jako *y*.⁵² Norma jej akceptuje. *Yeísmo* se vyskytuje také na mnoha dalších místech pevninského Španělska (Madrid, Nová a Stará Kastilie aj.), na Kanárských ostrovech, velké zastoupení má i ve španělské Americe.⁵³

Přestože jde o jev v Andalusii značně rozšířený, najdou se i takové oblasti, kde mluvčí obě hlásky rozlišují. Jedná se zejména o západní provincie (v některých konkrétních částech Huelvy, Sevilly, Cádizu, Málagy aj.), kde se však většinou vyskytuje i *yeísmo* (mnohdy ve značné převaze), upřednostňované dle sociolingvistických průzkumů hlavně mladými

⁴⁹ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 147.

⁵⁰ ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 60.

⁵¹ El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

⁵² ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 79.

⁵³ DPD 1.^a edición, 2.^a tirada: *Yeísmo*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://www.rae.es/dpd/srv/search?id=HK5DEyboyD6iOqnxZu_

generacemi a obecně muži. *Ll* a *y* na základě těchto poznatků rozlišují zvláště starší ženy.⁵⁴

4.1.6. Obměny artikulace konsonantů na konci slabiky

Pro následující výklad je nezbytná charakteristika španělské slabiky.

Slabika, jakožto základní stavební jednotka souvislé řeči, je obvykle vnitřně strukturována:

A, slabičným vrcholem, bez kterého slabika nemůže existovat, je nukleus. Ve španělštině je jím vždy samohláska, diftong nebo trifong.

B, Před nukleem stojí praetura, jež nemusí být v slabice obsažena. Je tvořena jedním, případně dvěma konsonanty.

C, Za nukleem se nachází koda, která rovněž nemusí být součástí slabiky, tvoří ji souhláska nebo skupina souhlásek. Jelikož stojí za nukleem, dochází u ní k pohybu od otevřenosti k zavřenosti a k poklesu intenzity.⁵⁵

Zatímco v praeture se konsonant bude vždy od těch ostatních jasně odlišovat (např. *pesar* a *besar*), v kodě může dojít k nahrazení jiným konsonantem či k jiným změnám (např. *apto* se může vyslovovat s *p* nebo s *b*), a to bez toho, aniž by se změnil význam slova. Konec slabiky tedy bývá vyslovován oslabeněji, poněvadž díky konsonantu v počáteční pozici je posluchač schopen odvodit, jakou informaci mu chce mluvčí sdělit.⁵⁶

Rozmanité chování konsonantů na konci slabiky je jedním z významných rysů, kterým se andaluská španělština odlišuje od té standardní.

4.1.6.1. Konsonant -s na konci slabiky

Konsonant se na konci slabiky aspiruje. Aspirace je však velice nestálá a často podléhá

⁵⁴ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 150-152.

⁵⁵ ČERMÁK, P. *Fonetika a fonologie současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2009, s. 115-116.

⁵⁶ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 155-157.

dalším změnám, které jsou podmíněny hláskovým okolím a pozicí vůči přízvuku.

Pokud za aspirovaným konsonantem na konci slabiky následuje vokál (las aguas, los hombros), dochází v Andalusii ke dvěma nejčastějším situacím: znovuoobnovení původní souhlásky nebo k zachování aspirace. V západní Andalusii se většinou přiklání k první možnosti, zatímco ve východní Andalusii ke druhé.

Pakliže za s na konci slabiky stojí jakýkoliv jiný konsonant, aspirovaný konsonant se mu přizpůsobuje (asimiluje se) různými způsoby:

Před neznělými okluzivami p, t a k asimilační proces nabízí dvě řešení: pokud se skupina souhlásek nachází před přízvukem, buď se zachová aspirace, nebo vznikne jeden delší konsonant s větší artikulační energií (lahtapah ve významu „las tapas“; loTre ve významu „los tres“). Jestliže skupina samohlásek stojí po přízvuku, aspirovaný konsonant se přizpůsobuje následujícímu, dojde ke geminaci (vacco namísto „vasco“, patta namísto „pasta“).

Před neznělými frikativami f, s, j (g před e, o) se nejčastěji zachová aspirace (dehfavorable namísto „desfavorbale“) nebo vznikne jeden konsonant, který mnohdy ztratí artikulační energii z předchozí aspirace (deFavorable nebo jen defavorable).

Před znělými okluzivami b, d a g (g před a, o, u nebo gu před e, i) se buď zachová aspirace (dehdén namísto „desdén“), vznikne gemináta (deddén) či mohou být oba konsonanty nahrazeny jednou neznělou frikativou (f, z, j; např. decén).

Před palatálami ch, ll a y aspirovaný konsonant zanikne a zanechá následujícímu konsonantu svou artikulační energii (laYamah ve významu „las llamas“).

Pokud za aspirovaným s následuje l nebo r, obvykle dochází ke zdvojení (lol.loroh ve významu „los loros“, Irrael namísto „Israel“).

Před nazálním konsonantem aspirace zůstává (ahma namísto „asma“) či může dojít ke geminaci (amma).

Vidíme tedy, že existuje rovnou několik způsobů realizace *s* na konci slabiky (tzv. implozivní *s*). Výběr každého z nich pak záleží na preferenci mluvčího, velkou roli zde hrají také sociolingvistické a geografické faktory.

4.1.6.2. Konsonanty *-r* a *-l* na konci slabiky

Andalusané jsou pověstní tím, že na konci slabiky zaměňují *-l* za *-r* (*vorcán* namísto „volcán“). Tato tendence se však neobjevuje u všech mluvčích. Někteří (hlavně ti vzdělaní) oba konsonanty rozlišují, jiní zase vyslovují každé *-r* na konci slabiky jako *-l* (*tielno* namísto „tierno“). Může dojít rovněž k aspiraci obou konsonantů (*tiehno* namísto „tierno“).

Aspirace obou konsonantů na konci slabiky je celkem ojedinělá (dochází k ní zejména při kontaktu s nazálou). Setkáme se s ní např. na jihovýchodě provincie Huelva, či na východě provincie Sevilla. Záměna *-r* za *-l* je příznačná hlavně pro starší mluvčí s nižší sociokulturní úrovní. Tento jev se vyskytuje často s jevem opačným – záměnou *-l* za *-r*, jenž má často značnou převahu.

Za zmínku stojí případ, kdy *-r* stojí na konci infinitivu a za ním následuje osobní zájmeno začínající písmenem *-l* (*darle*). Všeobecná tendence je zde vyslovovat *-l* namísto *-r* (*dal.le*), dochází tedy ke geminaci.⁵⁷

Záměna písmene *-l* za *-r* je v Andalusii nejrozšířenější, nejčastěji se zde setkáme se dvěma variantami *-r*: jedná se buď o jednokmitovou vibrantu (okluzivu) nebo o alveolární frikativu. Alveolární frikativa není v komplementární distribuci s [r] (může stát tam, kde se může objevit i [r])⁵⁸. Převažuje hlavně ve východní Andalusii (Granada, Almería, Jaén), na východě Málagy, na jihu Córdoby, v Seville a Cádizu. Jednokmitová vibranta má dosti nepravidelnou distribuci, převládá např. v Los Pedroches (Córdoba), v pohoří Aracena (Córdoba), v jižní části Málagy atd.

⁵⁷ Tamtéž, s. 160-161.

⁵⁸ ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 75.

Všeobecně jsou záměny *-l* za *-r* a naopak ve španělštině velice časté, poněvadž se na jejich artikulaci podílí stejné orgány, které realizují podobné pohyby.⁵⁹

4.1.7. Konsonanty nacházející se na konci slov

Na konci slova v kastilštině nejčastěji stojí *-d*, *-z*, *-s*, *-l*, *-r* a *-n*. Existují samozřejmě i slova zakončená na *-j* (*reloj*, *troj*), je jich však jen malé množství a v běžné řeči se *-j* spíše nevyslovuje.

V Andalusii *-d* na konci slova obvykle mizí, slova typu *identidad*, *verdad* se tedy budou vyslovovat *identidá*, *verdá*.

V případě *-s* a *-z* (ať už jde o regiony, kde se oba konsonanty rozlišují, či o regiony se *seseem* nebo *ceceem*) se buď zachová aspirovaná varianta obou konsonantů nebo dojde k jejich zániku (a ve východní Andalusii také k následnému otevření předcházejícího vokálu). Existují nicméně některé oblasti, ve kterých se *-s* a *-z* na konci slova vyslovuje, jedná se především o pohoří Aracena (Huelva), sever Jaénu, provincii Almería ad. V západní Andalusii se aspirace částečně zachovává v provincii Huelva. K zániku dochází spíše na západě Málagy, jihu Jaénu, v Almerii aj.

U *-l* a *-r* také najdeme značné geografické rozdíly. V západní Andalusii koncové *-l* a *-r* nejčastěji mizí, slovo končí na vokál (*escribí* ve významu „escribir“, *barrí* ve významu „barril“). Naproti tomu ve východní Andalusii se *-r* vyslovuje na konci slova jako *-l* (*escribil*, *barril*).

Nazála *-n* se na konci slova obvykle zachovává, občas však dojde k jejímu oslabení či zániku, a to pouze v případě, že je součástí nepřízvučné slabiky (*virge* namísto „virgen“). K zániku *-n* v nepřízvučné slabice dochází spíše v západní Andalusii, zatímco v té východní je častější velarizace *-n*, *-n* se rovněž velarizuje pokud stojí v přízvučné slabice na konci slova (*Jaén*).⁶⁰

⁵⁹ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 161-163.

⁶⁰ Tamtéž, s. 163-167.

4.1.8. Výslovnost hlásky *j* (*g* a *e*, *i*; příp. *x*)

Dalším charakteristickým rysem andaluske španělštiny je aspirovaná výslovnost hlásky *j*. Slova typu *cajero*, *rojo*, *jabón* se tedy budou vyslovovat *cahero*, *roho*, *habón*.

V západní Andalusii je *j* aspirované, zatímco ve východní Andalusii se nejčastěji vyslovuje jako kastilská velární frikativa. V rámci těchto dvou částí Andalusie však existují i další realizace.⁶¹

4.1.9. Jev zvaný „heheo“

Tento jev se v Andalusii vyskytuje relativně zřídka (na jihu Huelvy, v centru a na jihu Sevilly, v Cádizu, v Málaze, v Granadě), zejména na venkově, spočívá v aspiraci souhlásky *s*- nebo *c*- (*z*) na začátku slova nebo slabiky, odkud je tedy odvozen jeho název „heheo“. Slova jako např. *sí*, *señor* se v tomto případě budou vyslovovat *hí*, *heño(r)*.⁶²

4.1.10. Aspirace původního latinského F- na začátku slova

Souhláska F-, kterou v latině začínala některá slova, se v průběhu vývoje kastilštiny nejdříve aspirovala a poté zcela vytratila. Aspirace se však zachovala zvláště v západní části pevninského Španělska (hlavně na venkově), její zbytky můžeme nalézt např. v Asturii, Extremaduře, západní Andalusii atd. V západní Andalusii tedy můžeme narazit na výslovnost *humo* či *hambre* namísto *umo*, *ambre*. Tímto způsobem vzniklo také slovo *juerga*, z původního *huelga* (stávka), kdy bylo původní aspirované F- nahrazeno podobnou hláskou – velární frikativou. Občas dojde k aspiraci i u těch slov, která v kastilštině počáteční F- zachovala (*humar* namísto *fumar*).⁶³

⁶¹ El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

⁶² NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 170.

⁶³ Tamtéž, s. 172-173.

4.1.11. Vulgarismy v andaluske španělštině

Zánik *-d-* v přičestích zakončených na *-ado* je již ve španělštině zcela běžným jevem, i přesto však nepatří do spisovného jazyka. Za vulgarismy jsou však už považovány jakákoliv jiná slova, ve kterých *-d-* v intervokalické pozici zaniká, tedy např. v přičestích *-ido* > *ío*, v sufixech typu *-dor* (výjimkou jsou slova *bailaor*, *cantaor* užívaná ve flamencu). Dentála často mizí rovněž ve slovech *todo* a *nada* (*tó*, *ná*).⁶⁴

Výjimečně se nevyslovuje intervokalické *-g-* (*aúja* namísto „aguja“), *-r-* (*pa* namísto „para“). Za vulgární se považuje také záměna *b* za *g* (*agüelo* namísto „abuelo“) a *g-* za *c-* na začátku slova (*cangrena* namísto „gangrena“).⁶⁵

⁶⁴ El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

⁶⁵ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGÜILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 181-182.

5. Gramatika

Oddíl věnovaný gramatice bude mnohem kratší než předchozí výklad o andaluské výslovnosti, poněvadž gramatika standardní španělštiny je společná všem jejím variantám. Z morfosyntaktického hlediska andaluská španělština nevykazuje žádné výraznější rozdíly. Ve skutečnosti se tedy nedá hovořit o andaluské gramatice. Existuje však pár drobných odlišností, geograficky a sociokulturně vymezených, jež nejsou tak obecně rozšířeny, jako je tomu v případě výše zmiňovaných výslovnostních rysů.⁶⁶

José Mondéjar ve své publikaci *Dialectología andaluza* uvádí, že některé morfologické zvláštnosti souvisí se změnami ve výslovnosti. Následkem zmizení koncového -s např. dochází k zániku rozdílu mezi singulárem a plurálem (la/las *muchacha*) a druhou a třetí osobou singuláru ve všech slovesných časech a modech s výjimkou perfekta a imperativu (tú/él *come*).⁶⁷

Pro západní Andalusii je příznačné nahrazení zájmenem *vosotros* zájmenem *ustedes*. Použití příslušných slovesných tvarů pro tykání více osobám již ale není tak jednotné, můžeme se setkat jak s formou *ustedes hacen*, tak i s častější formou *ustedes hacéis*.⁶⁸ Značná nerozhodnost panuje mnohdy i u jednotlivých mluvčích (¿*Ustedes vais a la biblioteca, o quieren quedarse aquí con nosotros?*). Podle Antonia Narbony však ani jeden z výše zmiňovaných tvarů nepřekročí hranice mluveného jazyka (nejedná-li se ovšem o mluvčí s nižším vzděláním).⁶⁹ Rovněž přivlastňovací zájmeno *vuestro* bývá zaměňováno buď zájmenem *su* (*suyo*), nebo dokonce častěji analytickou formou *de ustedes* (¿*Es de ustedes el niño que está llorando allí?*). Ve východní Andalusii se tento jev nevyskytuje.

Substituce přivlastňovacího zájmena vazbou „de + osobní zájmeno“ se rozšířila i na ostatní gramatické osoby (např. *de nosotros* namísto *nuestro*). Tento jev je patrný i v kanárské a americké španělštině.⁷⁰

⁶⁶ El español hablado en Andalucía: *La gramática del habla andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/05_gramatica_del_habla_andaluza.html

⁶⁷ MONDÉJAR, J. *Dialectología andaluza*. Málaga: Universidad de Málaga, 2001, s. 139.

⁶⁸ Tamtéž, s. 140.

⁶⁹ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 196.

⁷⁰ El español hablado en Andalucía: *La gramática del habla andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/05_gramatica_del_habla_andaluza.html

Jevy *laísmo* (česky laismus⁷¹) a *loísmo* (loismus⁷²) se v Andalusii nevyskytují. *Leísmo* (leismus⁷³) se ale v poslední době těší stále větší oblibě, a to především mezi mladými lidmi. Skupina *El español hablado en Andalucía* však dodává:

„V dnešní době už není tak zvláštní použít v případě životného maskulina formu „*le quiero*“, „*le espero*“, tento tvar koexistuje spolu s tvarem „*lo quiero*“, „*lo espero*“, ačkoliv se nikdy nepřipouští pro přímý předmět neživotného maskulina („*tu regalo le ha traído Juan*“ není u mluvčího andaluské španělštiny obvyklé).“⁷⁴

José Mondéjar uvádí, že v některých oblastech Andalusie nalezneme i odlišnosti v rodě podstatných jmen. Ve tvaru maskulina se užívají např. slova *peste* a *rebeca* (Málaga), *dote* (Baeza), *gripe* (Lepe), ve formě feminina zase *calor* (Sevilla), *eczema* (Lepe), *mar* (především v mluvě rybářů), *pus* (Granada, Baeza) atd.⁷⁵

Převážně na venkově se ještě občas můžeme setkat s archaismem *fuera*, který zde zastupuje pomocné sloveso *hubiera* ve tvaru subjunktivu plusquamperfekta (*Si él fuera estado allí, no fuera pasado eso.*). Zastaralé je rovněž užití slovesa *haber* ve významu *hacer* v konstrukcích typu *hay mucho tiempo que no te veo*, či ve významu *ser* (nebo *estar*) jako je tomu např. ve větě *habíamos muchos*.⁷⁶

⁷¹ Jev laismus spočívá v tom, že tendence rozlišovat rod na úkor pádu proniká i do nepřímého předmětu, např. ve větě „*La quiero decir algo muy importante a María*“.

Český ekvivalent ke slovu *laísmo* pochází z: ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 379.

⁷² Jev loismus spočívá v tom, že tvarů *lo*, *los* se užívá i v dativu maskulin, např. ve větě „*Lo quiero decir algo muy importante a Diego*“.

Český ekvivalent ke slovu *loísmo* pochází z: ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 379.

⁷³ Jev leismus spočívá v tom, že tvary *le*, *les* se užívají pro akuzativ maskulin životných i neživotných, např. ve větě „*Conozco a Diego*.“ - „*Le conozco*.“

Český ekvivalent ke slovu *leísmo* pochází z: ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 379.

⁷⁴ „*Hoy día, decir le quiero, le espero referidos a persona y masculino, ya no suenan tan extraños, y conviven con lo quiero, lo espero; aunque nunca se admiten para el CD de cosa en masculino (tu regalo le ha traído Juan es insólito en un hablante andaluz).*“

El español hablado en Andalucía: La gramática del habla andaluza. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/05_gramatica_del_habla_andaluza.html

⁷⁵ MONDÉJAR, J. *Dialectología andaluza*. Málaga: Universidad de Málaga, 2001, s. 138.

⁷⁶ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 196-197.

Docela frekventované jsou v některých venkovských oblastech slovesné tvary *haiga* namísto *haya*, *comís* namísto *coméis* a také naopak *venéis* namísto *venís*, považované za vulgární. Mezi vulgarismy řadíme rovněž konstrukce *encima mía* (namísto *encima de mí*), *delante tuyo/a* (*delante de ti*) atd.; *diceselo* (namísto *dícelo*); tzv. *dequeísmo*⁷⁷ (*le pidió de que se fuera* namísto *le pidió que se fuera*); vulgární jsou i některá další užití předložky *de* (*lo vi de volver*, *deseo de hablar con él*) či jiných předložek (*ir a por agua*); slovosled *me se ha caído* (namísto *se me ha caído*), *más nunca* (*nunca más*), *más nada* (*nada más*), *más nadie* (*nadie más*)⁷⁸; imperativ vyjádřený infinitivem (*no hablar*, *irse a sentarse*); přesun přízvuku u sloves *véngamos*, *váyais*; užití členu určitého před vlastními jmény (*la Lucía*, *el César*). V západní Andalusii bývá sloveso *caer* často tranzitivní (*ten cuidado que la vas a caer*). Většina těchto vulgarismů je dokumentována i mimo území Andalusie.⁷⁹

Názory lingvistů se rozcházejí v souvislosti s podmínkovým (hypotetickým⁸⁰) souvětím vyjadřujícím ireálnou podmínku, tvořeným v Andalusii (ale i mimo ni) často imperfektem subjunktivu a imperfektem indikativu: *si tuviera dinero, me la compraba ahora mismo* namísto „*me la compraría*“. José Mondéjar konstrukci považuje za vulgární (*vulgar*⁸¹), dle definice slovníku RAE tedy za nepřislušící vzdělaným mluvčím⁸², zatímco Antonio Narbona názor odmítá a tento typ souvětí označuje za hovorové (*coloquial*⁸³), příznačný pro prostě sdělovací funkční styl, jenž podle Antonia Brize, odborníka na hovorovou španělštinu, není vyhrazen žádné společenské vrstvě.⁸⁴ Mondéjar tedy jev klasifikuje z hlediska diastratického (podle sociálního postavení mluvčího), Narbona naopak z hlediska diafasického⁸⁵ (podle typu projevu). K tomuto problému se slovník RAE vyjadřuje

⁷⁷ *Dequeísmo* - Jedná se o nesprávné užití předložky *de* před spojkou *que* v případech, kdy sloveso tuto předložku nevyžaduje.

⁷⁸ El español hablado en Andalucía: *La gramática del habla andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/05_gramatica_del_habla_andaluza.html.

⁷⁹ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 197.

⁸⁰ ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 520.

⁸¹ MONDÉJAR, J. *Dialectología andaluza*. Málaga: Universidad de Málaga, 2001, s. 141.

⁸² Slovník RAE uvádí: „*Que es impropio de personas cultas o educadas*.“

Diccionario de la lengua española: *Vulgar*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/drae/srv/search?key=vulgar>.

⁸³ NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 197.

⁸⁴ BRIZ GÓMEZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmagramática*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 40.

⁸⁵ Pojmy *diastrático*, *diafásico* jsem převzala z publikace KOCH, P., OESTERREICHER, W. *Lengua hablada en la Romania: español, francés, italiano*. Madrid: Gredos, 2007, s. 36-37.

následovně:

„*V současném hovorovém jazyce se v závěti⁸⁶ často užívá imperfektum či kopréteritum indikativu: **Si me tocara/tocase la lotería, me compraba un coche.***“⁸⁷

Královská akademie se tedy přiklání k Narbonovi a tento typ podmínkového souvětí považuje za hovorový.

⁸⁶ Pojem *závěti* uveden v publikaci ZAVADIL, B., ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 520.

⁸⁷ „*En la lengua coloquial es frecuente hoy el empleo en la oración apódosis del pretérito imperfecto o copretérito de indicativo: **Si me tocara/tocase la lotería, me compraba un coche.***“

DPD 1.^a edición, 2.^a tirada: *Si*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.rae.es/dpd/srv/search?id=uqFr1XT7vD6KF3oDZL>

6. Jazyk, dialekt nebo varianta/y?

Poslední kapitolu bych ráda věnovala otázce, zda se v případě andaluské španělštiny jedná o jazyk, dialekt, variantu či dokonce varianty španělštiny. Tento problém jsem umístila záměrně až na konec této práce, poněvadž jsem považovala za rozumné nejdříve nastínit jednotlivé rysy andaluské španělštiny v jazykové rovině fonické, lexikální a gramatické a na základě těchto poznatků se pak zamyslet, který ze zmíněných termínů by andaluskou jazykovou realitu nejlépe vystihoval.

6.1. Pojem „andaluská španělština“

Úvodem bych se ráda zmínila o pojmu „andaluská španělština“ (*el español de Andalucía*). Tento termín ve své práci používám nejčastěji, poněvadž se domnívám, že je ze všech nabízených možností, se kterými se můžeme v odborné literatuře setkat, asi nejvhodnější a v textu nepůsobí tak rušivě a strojeně jako např. „španělský jazyk v Andalusii“ (*la lengua española en Andalucía*), „španělština v Andalusii“ (*el español en Andalucía*), „španělský jazyk mluvený v Andalusii“ (*el español hablado en Andalucía*) nebo jako doslovný překlad „andaluská mluva“ (*el habla andaluza*) či v plurálu „andaluské mluvy“ (*las hablas andaluzas*). Termínu „andaluština“ (*el andaluz*) jsem se snažila vyvarovat, poněvadž, jak tvrdí profesor Rafael Cano Aguilar, „hrozí nebezpečí, že bychom mohli deformovat historii a současnou realitu“.⁸⁸

6.2. Vymezení základních termínů

Abych předešla případným nedorozuměním, zahájím tuto úvahu vymezením základních pojmů.

Jazyk představuje systém znaků, který slouží ke komunikaci v určitém společenství.

⁸⁸ „corremos el riesgo de deformar la historia y la realidad actual“

CANO AGUILAR, R.: *Algunas reflexiones sobre la lengua española en Andalucía*. [online]. [cit. 2013 05-07]. Dostupné z: http://cvc.cervantes.es/literatura/cauce/pdf/cauce14-15/cauce14-15_06.pdf

Odlišuje se od ostatních jazyků. Podle Manuela Alvara je pro jazyk typická značná diferenciacie (rozvrstvení).⁸⁹ František Čermák ve svém díle *Jazyk a jazykověda* hovoří o diferenciaci horizontální (geografické) a vertikální (sociální):

„V prvním případě, kdy se jazyk diferencuje „horizontálně“, resp. zeměpisně, nacházíme dialekty a proti nim (obv. původně) hlavní či centrální dialekt, resp. varietu považovanou za standard a nazývanou obvykle spisovný jazyk... (...) V druhém případě jde o „vertikální“ rozvrstvení jazyka, ve kterém se některé formy (variety, útvary) považují za „nižší“ (např. slang, argot) a jiné za „vyšší“...“⁹⁰

Dialektem naopak označuje systém znaků, jenž se oddělil od živého nebo vymizelého jazyka. Obvykle bývá konkrétně geograficky vymezen, od dialektů společného původu se však nijak zásadně neodlišuje. Kastilština byla původně spolu s aragonštinou a leónštinou také dialekt. Postupně se však prosadila mezi ostatními a stal se z ní jazyk. Užívání leónštiny a aragonštiny upadalo, přestávaly být jazykem literatury a nakonec se uchovaly jen ve svých rodných končinách. Alvar tedy rozlišuje dva typy dialektů: archaické (např. dialekt aragonský, leónský), které se vyvinuly z latiny, a moderní (uvádí např. dialekt andaluský, murcijský), jež vznikly z kastilštiny. Ve svém článku *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas* ještě objasňuje tzv. *hablas regionales* a *hablas locales*. Za *hablas regionales* (*„regionální mluvy“) považuje specifické zvláštnosti daného regionu, které postrádají soudržnost, jakou se vyznačuje dialekt. Omezují se pouze na mluvený projev. Jedná se tedy o regionální zvláštnosti v rámci daného jazyka. Nejmenším jazykovým útvarem jsou *hablas locales* (*„lokální mluvy“) s minimálně diferencovanými rysy, vyskytují se pouze na určitých místech daného regionu, často v rámci nějakého městečka, farnosti, údolí. Manuel Alvar v témže článku zároveň varuje před použitím nevhodné terminologie. Někteří lingvisté totiž používají pro pojem *dialekt* synonymum *lengua regional* (*regionální jazyk*), dle Alvara však jazyk stojí v opozici k dialektu, tudíž nedoporučuje tento výraz používat.⁹¹

⁸⁹ ALVAR, M. *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas*. [online]. [cit. 2013 05-07]. Dostupné z: http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/p184/02583952000205051154480/p0000001.htm#I_0_.

⁹⁰ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2001, s. 77.

⁹¹ ALVAR, M. *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas*. [online]. [cit. 2013 05-07]. Dostupné z: http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/p184/02583952000205051154480/p0000001.htm#I_0_

6.3. Andaluský jazyk

Zaměříme se však již na konkrétní případ andaluské španělštiny. Je snad možné tvrdit, že *andaluština* je jazyk? Lingvisté jsou v této otázce zajedno: není to možné. A to hned z několika důvodů. Z historického hlediska je *andaluština* odvozená od kastilštiny vnesené s reconquistou na jih, kde se tou dobou nacházela dílčí arabská království. Mohli bychom tedy souhlasit s Antoniem Narbonou, který tvrdí, že „*andaluština je historický dialekt kastilštiny*“.⁹²

Nemůžeme hovořit ani o specifické andaluské literární tradici, zpočátku se psalo arabsky nebo latinsky, později pak kastilsky. I slavní andaluští spisovatelé, kterými byli např. Federico García Lorca, Antonio Machado, Juan Ramón Jiménez, Rafael Alberti a další, napsali svá slavná díla španělsky. Našli se samozřejmě i takoví, kteří se snažili psát andaluský (José Carlos de Luna, Rafael de León, Manuel de Góngora⁹³), jejich díla se však nijak výrazně neproslavila.

Přestože lingvisté odmítají, že by se v případě *andaluštiny* mohlo jednat o jazyk, najdou se mezi Andalusany i takoví, kteří se její uznání za jazyk snaží prosadit. Nahlížíme-li na *andaluštinu* jako na uchazeče o zařazení mezi jazyky, nemáme na mysli jazyky národní, kterými jsou např. baskičtina či galicijština, nýbrž jazyky regionální, jako je tomu např. v případě asturštiny nebo aragonštiny. Za snahami o uznání *andaluštiny* za jazyk totiž stojí jen region, nikoliv národ. Andalusané se za národ nepovažují, i když, jak zanedlouho uvidíme, i takoví nacionalisté se v Andalusii najdou.

Aby mohl být určitý jazykový útvar považován za regionální jazyk, musí mít podle slov profesora Bohumila Zavadila jednotnou spisovnou normu, akceptovanou uživateli, institucionalizovanou v jazykové akademii a uznanou Evropskou unií.⁹⁴ Problém to tedy není striktně lingvistický, nýbrž především sociálně-politický. Ani jeden z uvedených bodů

⁹² „*el andaluz es históricamente dialecto del castellano...*“

NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 16.

⁹³ GARCÍA DUARTE, F., REDONDO LANZAS, G. *Rahô dialertalê i ortografîa en tehtë andaluzê*. [online], s. 11-13. [cit. 2013 05-15]. Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/Ensayos-9.pdf>.

⁹⁴ Uvedené informace pocházejí z konzultací s panem prof. Zavadilem v červenci roku 2012.

andaluština nesplňuje. Podmínky regionálního jazyka splňují např. asturština (Academia de la Llingua Asturiana), aragonština (Academia d'a Luenga Aragonesa) a méně zřetelně snad i valencijská (Acadèmia Valenciana de la Llengua).

Naprostá většina Andalusanů považuje za svůj jazyk španělštinu, jak jsme se již ale zmínili, existují i takoví, kteří usilují o povýšení *l'andalú* na jazyk. S těmito tendencemi se můžeme setkat např. v programech některých andaluských politických stran, hnutí, organizací atd. Jedná se např. o nacionalistické strany *Nación Andaluza*⁹⁵ či *Partido Andalucista*⁹⁶ vycházející z názorů andalusského politika a tzv. „otce andalusské vlasti“⁹⁷ Blase Infanta. Jeho výrok „*Ještě jsem nezískal odměnu, která by mě nejvíce povzbudila: moci žít po andalusku, vnímat v andaluštině, být Andalusan nebo psát andalusky.*“⁹⁸ bývá andaluskými nacionalisty velice často citován. Skutečnost, že ani jedna z těchto andaluských politických stran momentálně nemá ve španělském parlamentu zastoupení, svědčí o nepopulárnosti jejich názorů mezi Andalusany. Tento fakt rovněž dokazuje, že se Andalusané cítí být součástí Španělska a nemají žádné separatistické tendence jako např. Baskové či Katalánci.

K boji za nezávislost Andalusie a posílení andaluské kulturní identity se přidávají i některé mládežnické organizace, mezi nejznámější patří např. *Jaleo!!!*⁹⁹ či *JIRA*¹⁰⁰ (*La Juventud Independentista Revolucionaria Andaluza*);

Dalším názorným příkladem andaluského nacionalismu může být jeden z mnoha cílů odborové organizace *Sindicato Andaluz de Trabajadores/as*, kterým je „*boj za národní práva andaluského lidu, rozvoj jeho identity, kultury, jazyka atd., zvláště zahrnuje právo na*

⁹⁵ Program strany z Nación Andaluza. *¿Quiénes somos?*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.nacionandaluza.info/quienes%20somos.pdf>.

⁹⁶ Program strany z Partido Andalucista. *Estatutos*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://partidoandalucista.org/documentos/estatutosyreglamentos/estatutos.pdf>.

⁹⁷ Blas Infante „Padre de la Patria Andaluza“. *Blas Infante*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.blasinfante.com/>.

⁹⁸ „*Yo no he ganado todavía el premio que más me estimularía: el poder vivir en andaluz, percibir en andaluz, ser en andaluz o escribir en andaluz.*”

Sin ánimo de ofender. *Blas Infante y la lengua andaluza*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/sinanimo-5.htm>.

⁹⁹ Program strany z Jaleo!!!. *¿Qué es jaleo!!!?*. [online]. [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://www.jaleoandalucia.org/>.

¹⁰⁰ Program strany z JIRA. *¿Quiénes somos?*. [online]. [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://jiraandalucia.wordpress.com/%C2%BFquienes-somos/>.

sebeurčení“.¹⁰¹

Za zmínku stojí také *Stručná mluvnice andalusského jazyka* uveřejněná Agustínem Sáezem Vallejem v časopise andalusských studií *El adarve*.¹⁰² V úvodu své „publikace“ objasňuje důvody, proč má být *andaluština* považována za jazyk a proč se rozhodl sepsat gramatiku andalusského jazyka. Připadá mu nesmyslné, aby se „ca“ vyslovovalo [ka], a naopak [ke] se psalo „que“, rovněž se mu jeví zbytečné učit se, kde se užívá „b“ a kde „v“ nebo „ll“ a „y“. Všechna tato „nesmyslná“ pravidla pak podle něj způsobují, že se i mnozí vzdělaní lidé dopouštějí pravopisných chyb.

Důvodem, proč by *andaluština* měla být řazena mezi jazyky, je podle Sáeze např. fakt, že ji dokážou snadno identifikovat i cizinci. Toto tvrzení se nám však zdá být dosti nepravděpodobné. Domníváme se, že v případě mluvčích germánských, slovanských, baltských či jiných jazyků, kteří zrovna neholdují studiu cizích řečí, bude považováno za úspěch, zda vůbec uhádnou, že se jedná o španělský jazyk, natož aby jej byli schopni situovat do Andalusie.

Sáez připojuje i další argumenty:

*„Proč tedy andaluštině upíráme status jazyka, jestliže existuje spousta výrazů a jazykových obrátů, které se v celé Andalusii běžně vyskytují a mají všeobecně známé významy, a navíc když byla v roce 1614 uznána za jazyk v knize Ambrosia Salazara „Espejo general de gramática en diálogos“, v jejímž úvodu se již hovoří o „andaluském jazyce“ odlišném od kastilštiny? A především proč nemáme právo učinit návrh její grafické podoby, podporuje-li nás v tom samotná ústava z roku 1978?“*¹⁰³

¹⁰¹ „La lucha por los derechos nacionales del Pueblo Andaluz, y el desarrollo de su identidad, cultura, lengua, etc. incluyendo expresamente el derecho a la autodeterminación.“

Sindicato andaluz de trabajadores/as. *¿Quiénes somos?*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://sat.us.es/satuni/?q=node/14>.

¹⁰² Breve ortografía de la lengua andaluza. *Propuesta de ortografía de la lengua andaluza*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/kerion.htm>.

¹⁰³ „¿Por qué entonces íbamos nosotros a negarle la condición de lengua al andaluz, si hay muchas expresiones y giros lingüísticos que campan a sus anchas por toda Andalucía con significados comunes y si además se le reconocía como lengua en 1614, en el libro de Ambrosio Salazar “*Espejo general de gramática en diálogos*” en cuya introducción se hablaba ya de la “lengua andaluz” distinta del castellano?. Y sobre todo, ¿por qué no tenemos derecho a plantear su plasmación gráfica si la propia Constitución española de 1978 nos ampara?“

Sáez rovněž vyzdvihuje velké množství andaluských výrazů, obrátů, perifrází ad., které Španělská královská akademie ve svém Slovníku neeviduje. Své teorie žene do extrému, když např. zkresluje doposud získané historické poznatky o kastilštině a jejím přesunu na území muslimského Španělska:

„Je tedy zřejmé, že andaluština byla, je a zůstane jazykem, jenž se vyvinul z latiny tak jako katalánština, galicijština nebo právě kastilština. Ba co víc, samotná kastilština by dokonce mohla mít svůj původ v andaluštině, jež byla „transportována“ na sever armádami arabských dobyvatelů, jež byly převážně andaluské nebo bétické, a také córdobskými mnichy, kteří na svém útěku na sever v 10. st. přenesli vzdělanost z Baetiky do klášterů na severu poloostrova...“¹⁰⁴

Autor je přesvědčen, že alarmující ukazatel školní neúspěšnosti Andalusanů je zapříčiněn především snahou o přizpůsobení se kastilským jazykovým vzorům, kvůli nimž jsou Andalusané nuceni psát jinak, než ve skutečnosti mluví. V souvislosti s tímto problémem pak raději zanechají studií a zapojují se do pracovního procesu. Sáez proto ve své *Stručné mluvnici andaluského jazyka* navrhuje uplatňovat zásadu „piš, jak slyšíš“, aby se učení se andaluskému jazyku zbytečně příliš nekomplikovalo. Vokály dělí na otevřené a zavřené. Otevřené vokály doporučuje psát s dierézí (*parë* namísto *pared*). Z konsonantů uvedme alespoň grafém *ç*, jenž reprezentuje oba fonémy [s] a [θ]. Záleží tak na jednotlivých mluvčích, jak budou daný grafický znak vyslovovat, písemná podoba však má být jednotná jak pro oblasti s převládajícím *seseem*, tak i pro oblasti se *ceceem*. Grafém *k* zastupuje kastilské *ca*, *co*, *cu*, *que*, *qui*. Sáez rovněž pojednává problematiku členů (*el*, *er*, *la*, *lō*, *lä*, *un*, *una*, *unō*, *unä*), předložek (*mánke*, *pa*, *pō*, *aemä* atd.), apostrofů (*l'a kambiao* namísto *le ha cambiado*), kladení přízvuku atd.

Breve ortografía de la lengua andaluza. *Propuesta de ortografía de la lengua andaluza*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/kerion.htm>.

¹⁰⁴ „Queda claro pues que el andaluz ha sido, es y seguirá siendo una lengua evolucionada del latín como el catalán, gallego o el mismo castellano. Es más incluso el propio castellano podría derivar del andaluz que fue “transportado” hacia el norte por las huestes de los conquistadores árabes que eran en su gran mayoría andaluces o béticos y también por los monjes cordobeses que en su huida hacia el Norte en el Siglo X llevaron la cultura letrada de la Bética a los monasterios norteños peninsulares...”

Breve ortografía de la lengua andaluza. *Propuesta de ortografía de la lengua andaluza*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/kerion.htm>.

Dle našeho názoru je Sáezovo smýšlení poněkud scestné. V angličtině se písemný projev značně rozchází s výslovností, rovněž i francouzština se vyznačuje silnou redukcí hlásek (zejména na konci slov), i přesto však tyto jazyky bez problémů fungují a míra školní neúspěšnosti v Anglii a ve Francii rozhodně není tak znepokojující jako ve Španělsku, konkrétně v Andalusii. Ani v češtině grafický zápis zcela neodpovídá skutečné výslovnosti. Porovnáme-li nejaktuálnější data Evropského statistického úřadu,¹⁰⁵ zjistíme, že Španělsko (28,8%) se pro rok 2012 stalo lídrem Evropské unie v předčasných odchodech ze vzdělávání. Francie (13,4%) s Velkou Británií (14,6%) tvoří evropský průměr. Česká republika (6,1%) se umístila s velice dobrým výsledkem na nejvyšších příčkách. Příčiny vysoké míry školní neúspěšnosti v Andalusii, která v roce 2012 činila dle deníku *20 minutos* necelých 30%,¹⁰⁶ bychom tedy doporučovali hledat jinde, v první řadě budou souviset se sociálními nerovnostmi, nedobrovolnou volbou studijního zaměření atd. Podle deníku *La gaceta* je jedním z důvodů rovněž nedostatečná odborná připravenost učitelů.¹⁰⁷

Sáezova gramatika rozhodně nemůže být považována za reprezentativní mluvnici andalusického jazyka (byť stručnou), a to především kvůli své značné neodbornosti a neobjektivnosti. Autor zde navrhuje svou subjektivní normu *andaluštiny*, aniž by přitom zohlednil ostatní oblasti Andalusie, kde se např. otevřené vokály či jiné v publikaci zmiňované rysy nevyskytují. Nebylo možné vyhledat bližší informace o autorovi, můžeme ale usuzovat, že Agustín Sáez Vallejo určitě nepocházel ze západní části Andalusie.

Za povšimnutí stojí také fakt, že ti, kteří usilují o uznání *andaluštiny* za jazyk, navrhují její grafickou podobu založenou na principu zjednodušené fonetické transkripce. Jejich návrhy se obvykle liší jen rozdílnými přepisovacími znaky, podstata se však nemění. (Pro příklad si můžeme uvést krátkou ukázkou ze studie *Rahô dialertalê i ortografiâ en tehtô andaluzê* F. Garcíi Duarteho a G. Redonda Lanzase: „*Otra qoza ê la grafía “niño”, pa reprezentà la dehpalatalizaziòn de la –ñ qahteyana, a mità qamino entre la forma ehqrita*

¹⁰⁵ Basic figures on the EU. *Population, living conditions and education*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GL-13-002/EN/KS-GL-13-002-EN.PDF.

¹⁰⁶ 20minutos.es. *La tasa de abandono escolar en Andalucía cae por primera vez por debajo del 30%*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.20minutos.es/noticia/1783376/0/tasa-abandono-escolar/andalucia-cae-primera/vez-debajo-30-por-ciento/>.

¹⁰⁷ La Gaceta. *España, líder europeo en fracaso escolar*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.intereconomia.com/columna/espana-lider-europeo-fracaso-escolar>.

qahteyana i la mà zenziya qe bamò bihto en Gutiérrez de Alba.“¹⁰⁸) Nicméně se domníváme, že je nemožné řídit se pravidlem „piš, jak se mluví“, stejně tak jako není možné „mluvit, jako se píše“. Pan docent Petr Čermák ve své publikaci *Fonetika a fonologie současné španělštiny* tvrdí, že „pravopis je konvenční: jeho podoba je výsledkem konvence, dohody uživatelů, není dán povahou jazyka...“¹⁰⁹ Důležitou podmínkou k tomu, aby se z andaluské španělštiny mohla stát *andaluština*, je tedy ustanovení jednotné podoby pravopisu závazné pro všechny uživatele daného jazyka. Čermák ve své knize rovněž pojednává o různém působení tří základních principů v pravopise. Zmiňuje:

- 1, princip historický – respektuje původní, historickou podobu zápisu
- 2, princip morfologický – bere v potaz příbuznost slov, slova odvozená z téhož základu se píší stejně

- 3, princip fonetický – přizpůsobuje pravopis zvukové podobě jazyka

Uvádí, že v jazycích se obvykle projevují všechny tři principy, nicméně jeden z nich většinou dominuje. Ve španělštině není vztah mezi pravopisem a výslovností symetrický: jeden a týž foném se může zapisovat více způsoby a naopak jeden grafický znak lze podle kontextu číst různě.¹¹⁰ Současné návrhy andaluského pravopisu však v naprosté většině případů vycházejí z principu, že jedné a téže hlásce odpovídá jeden grafický znak a jednomu a témuž znaku odpovídá jedna a táž hláska. Doposud nabízené možnosti andaluského pravopisu tudíž považujeme jen a pouze za zjednodušenou fonetickou transkripci kastilštiny s rysy andaluské výslovnosti. Nemyslíme si, že by bylo rozumné snažit se vytvořit pravidla andaluského pravopisu. Jakou podobu by totiž měl andaluský pravopis mít? Nebo by se snad měly vytvořit dvě různé verze andaluského pravopisu, jedna pro západní část Andalusiie a druhá pro východní? A ve škole by se pak žáci učili ještě pravopis kastilský? Sevillská skupina *El español hablado en Andalucía* se k danému tématu vyjadřuje následovně:

„Tento odlišný andaluský pravopis by zkomplikoval, ne-li přímo znemožnil, aby spolu obyvatelé Murcie, Santanderu, Mexika a Andalusiie mohli komunikovat stejnou písemnou formou. Stále častější sdílení textů mezi hispanofonními zeměmi (dopisy, vědecké, publicistické, právní a obchodní texty atd.), jež je v dnešní době umožněno technikou (fax,

¹⁰⁸ GARCÍA DUARTE, F., REDONDO LANZAS, G. *Rahô dialertalê i ortografîa en tehtë andaluzê* . [online], s. 37. [cit. 2013 05-15]. Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/Ensayos-9.pdf>.

¹⁰⁹ ČERMÁK, P. *Fonetika a fonologie současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2009, s. 18.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 19.

*e-mail, ...), více než kdy předtím ukazuje na potřebu společných pravidel pro psaní...*¹¹¹

Usilování regionu o uznání jeho svébytnosti je oprávněné, do čela politických snah se však většinou stavějí lidé bez potřebného lingvistického vzdělání. Prof. Bohumil Zavadil se k danému problému vyjadřuje takto:

*„Představa, že z andaluské španělštiny vznikne andaluština, když se všechny fonetické plebejismy prosadí v pravopise, je odborně nekompetentní, lingvisticky neprofesionální.“*¹¹²

V první řadě by bylo zapotřebí ustanovit spisovný andaluský jazyk. Směřování ke spisovnému jazyku však musí řídit nějaká profesionální jazyková instituce, jejíž odborníci dokážou rozpoznat, co je v regionální variantě vývojově perspektivní. Spisovný jazyk totiž podle V. Šmilauera a B. Zavadila plní tyto funkce:

1. má sjednocovat oblastní a lokální subvarianty, má tedy být útvarem jednotným pro všechny příslušníky dané komunity, který by sloužil jejich dorozumění a podporoval vědomí sounáležitosti
 2. má být pro dané společenství reprezentativní, a tudíž pocíťovaný jako obřadní, sváteční, kulturně prestižní
 3. má být danou komunitou přijímaný a uznávaný širšími politickými autoritami
 4. má být předmětem školní výuky, má se uplatňovat ve správě, ve vědě atd.
 5. má být jazykem literatury, tisku, filmu, divadelních představení, rozhlasu atd.¹¹³
- Spisovný jazyk má být cílevědomě regulován a má se vyžadovat jeho uchovávání.¹¹⁴

Teprve pokud se prosadí všechny výše zmiňované požadavky (týkající se literární tradice, jednotné spisovné normy institucionalizované v jazykové akademii atd.), může se

¹¹¹ „...esa ortografía diferenciada para las hablas andaluzas haría muy difícil, por no decir imposible, que murcianos, santanderinos, mexicanos y andaluces pudiéramos comunicarnos con la misma forma de escritura. Los crecientes intercambios escritos entre los países hispanohablantes (cartas, textos científicos, periodísticos, jurídicos, comerciales, etc.) facilitados actualmente por la técnica (fax, correo electrónico...) muestran, hoy más que nunca, la necesidad de unas normas de escritura comunes...”

El español hablado en Andalucía: *Ortografía y pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2013-05-07].

Dostupné z:

http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/04_ortografia_y_pronunciacion_andaluza_ext.html.

¹¹² Uvedené informace pocházejí z konzultací s panem prof. Zavadilem v červenci roku 2012.

¹¹³ ŠMILAUER, V. *Nauka o českém jazyku*. Praha: SPN, 1972, s. 21-22. spolu s doplněním B. Zavadila (konzultace, červenec 2012)

¹¹⁴ ŠMILAUER, V. *Nauka o českém jazyku*. Praha: SPN, 1972, s. 22.

daná varianta ucházet o uznání za svébytný regionální jazyk. Méně výrazné odchylky od majoritního jazyka nemusí zakládat nárok na uznání za regionální jazyk.

6.4. Andaluský dialekt

Dále se nabízí možnost, že by se v případě andaluské španělštiny mohlo jednat o dialekt. Zde už se názory lingvistů poměrně značně rozcházejí.

První problém nastává při samotném definování pojmu „dialekt“. F. de Saussure výstižně poznamenává, jak pojem „dialekt“ běžně vnímají lidé bez lingvistického vzdělání:

„Lidé si je [dialekty] představují jako jazykové typy, jež jsou plně určené a v každém směru vymezené a jež na mapě pokrývají zřetelná a vedle sebe ležící území (a, b, c, d atd.).“¹¹⁵

Realita je však jiná. Podle Saussura po prostudování každého jevu a určení rozsahu jeho oblasti zjistíme, že ve skutečnosti *„existují jen přirozené dialektické rysy, a nikoliv přirozené dialekty, anebo jinými slovy: je tolik dialektů, kolik je míst“*.¹¹⁶

Podobně argumentuje G. Salvador, když objasňuje, proč se vyhýbá pojmenování „andaluský dialekt“ a raději navrhuje spojení „*hablas andaluzas*“¹¹⁷:

„... my dialektologové jsme si dobře vědomi toho, že dialekty, v pravém slova smyslu, neexistují, víme jen, že existují izoglosy, tedy pomyslné linie, které geograficky oddělují jazykové jevy.“¹¹⁸

¹¹⁵ SAUSSURE, F. de. *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia, 1996, s. 226.

¹¹⁶ SAUSSURE, F. de. *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia, 1996, s. 227.

¹¹⁷ „*hablas andaluzas*“ - překlad do češtiny je poněkud komplikovaný, spojení bychom mohli přeložit jako „andaluské řeči“ nebo „andaluské mluvy“ (odprostíme-li se od saussurovského pojetí těchto pojmů), nejedná se ale o zcela správný překlad. Nejlépe se nám jeví překlad „andaluské varianty španělštiny“, s ním by však lingvisté zastávající názor, že andaluština je dialekt, jistě nesouhlasili.

¹¹⁸ *“... los dialectólogos sabemos muy bien que los dialectos no existen, estrictamente hablando, sabemos que únicamente existen isoglosas, es decir, líneas imaginarias que separan geográficamente fenómenos lingüísticos.”*

SALVADOR, G. *“Las hablas andaluzas en el panorama del español actual”, Actas del I Simposio regional de actualización científica y didáctica sobre “Literatura culta y popular en Andalucía”*. Sevilla: 1995, s. 95-103.

Manuel Alvar zastává názor, že se v případě *andaluštiny* jedná o dialekt. Dialekt Alvar definuje jako „systém znaků, jenž se oddělil od živého nebo vymizelého společného jazyka, obvykle s konkrétním geografickým vymezením, ale bez výrazných odlišností od ostatních [dialektů] společného původu“.¹¹⁹ Rovněž dodává, že druhotně se za dialekty mohou považovat také ty jazykové struktury, které nedosahují kategorie jazyka.

Andaluština podle Alvara splňuje podmínky této definice. Je systémem znaků, jenž se oddělil od kastilštiny. Alvar ve svém článku *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas* podtrhuje značné fonetické, morfologické, syntaktické a lexikální odlišnosti andaluštiny od kastilštiny:

„Dnes se leónština nebo aragonština¹²⁰ liší od kastilštiny nepochybně méně než andaluština. Fonetický systém a morfologická struktura andaluštiny a kastilštiny jsou značně rozdílné. [...] nezapomínejte, že také syntax podmiňuje morfologické zvláštnosti jižních dialektů a že i s lexikem je to složitější. Trvám tedy na tom, že fonetika, fonologie a morfologie andaluštiny se od kastilštiny odlišují podstatně více, než je tomu v případě fonetiky, fonologie a morfologie historických dialektů (leónského, aragonského).“¹²¹

Andaluština se značně neliší od dialektů stejného původu, tudíž splňuje i tuto podmínku. Podle Alvara můžeme všechny charakteristické rysy andaluštiny najít rovněž i v ostatních dialektech. Uvádí na příklad, že koncové *s* zaniká také v Murcii, Extremaduře, na Kanárských ostrovech či v Americe, podobně je tomu s *yeísmem*, *seseem* ad. Ve svém článku *¿Existe el dialecto andaluz?* ještě dodává, že veškeré rysy, kterými se

¹¹⁹ „un sistema de signos desgajado de una lengua común, viva o desaparecida; normalmente, con una concreta limitación geográfica, pero sin una fuerte diferenciación frente a otros de origen común.“

ALVAR, M. *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas*. [online]. [cit. 2013 05-07]. Dostupné z: http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/p184/02583952000205051154480/p0000001.htm#I_0_

¹²⁰ *Leónština a aragonština* – připomeňme si, že se jedná o dialekty archaického typu, které vznikly přímo z latiny (stejně jako kastilština)

¹²¹ „Hoy el leonés o el aragonés difieren del castellano menos – sin duda alguna – que el andaluz. El sistema fonético y la estructura morfológica del andaluz están muy lejos de los castellanos. (...) no se olvide que también la sintaxis condiciona las peculiaridades morfológicas de las hablas meridionales, y que su léxico es de una enrevesada complejidad. Insisto, la fonética, la fonología y la morfología del andaluz están infinitamente más lejos del castellano que la fonética, la fonología o la morfología de los dialectos históricos (leonés, aragonés).“

ALVAR, M. *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas*. [online]. [cit. 2013 05-07]. Dostupné z: http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/p184/02583952000205051154480/p0000001.htm#I_0_

andaluština vyznačuje, se sice jednotlivě objevují i v jiných dialekttech, avšak v žádném z nich se jich současně nevyskytuje takové množství, jako je tomu v andaluštině. Proto je andaluština pro ostatní mluvčí tak snadno rozpoznatelná.¹²²

Pojem „*hablas meridionales*“, jenž je označením pro *andaluštinu*, *kanárštinu*, *murcijštinu* a *extremadurštinu*, si zaslouží bližší upřesnění. V české odborné literatuře se toto spojení obvykle překládá jako „jižní dialekty“, setkali jsme se i s překladem „jižní variety kastilštiny“. Alvar ve svém článku *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas* poukazuje na jistou výjimečnost andaluštiny v rámci „*hablas meridionales*“ (sám považuje toto pojmenování za nepřesné): „*nikdo obvykle nezpochybňuje, že andaluština je dialekt, avšak je dialektem také kanárština?*“¹²³ Tvrdí, že *andaluština* se oddělila od společného jazyka, zpřetrhala s ním veškerá pouta, zatímco v případě *kanárštiny*, *murcijštiny* nebo *extremadurštiny* přerušení vazeb nepostihlo celý jazykový systém, ale pouze jeho část. Oficiální jazyk je tak stále považován za prestižní, poněvadž pouta k němu jsou stále pociťována. Avšak v případě *andaluštiny* se to říct nedá. Alvar ale zároveň popírá, že by se mohlo jednat o jazyk, andaluštině totiž chybí sebemenší stupeň standardizace, nivelizace ad. *Andaluština* se nevyznačuje ani jedním rysem, který by se v ostatních „*hablas meridionales*“ nevyskytoval, výjimečnost však Alvar spatřuje právě v zastoupení tolika různých rysů v tomto dialektu.

6.5. *Andaluská/é varianta/y španělštiny*

Dnešní lingvisté upouštějí od názoru, že se v případě andaluské španělštiny jedná o dialekt, nazývají ji spíše regionální variantou, či rovnou variantami španělštiny.

José Mondéjar si dovoluje se svým přítelem Manuelem Alvarem nesouhlasit. Tvrdí, že andaluská španělština dialektem není:

¹²² ALVAR, M. *¿Existe el dialecto andaluz?*. [online]. [cit. 2013 05-07]. Dostupné z: <http://www.ugr.es/~dialectologia/docs/Existe-el-dialecto-andaluz-MAlvar.pdf>.

¹²³ „*nadie suele discutir que el andaluz sea un dialecto pero ¿lo es el canario?*“

ALVAR, M. *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas*. [online]. [cit. 2013 05-07]. Dostupné z: http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/p184/02583952000205051154480/p0000001.htm#I_0_

„Samozřejmě že není [dialekt] [...] to, čím v Andalusii mluvíme, není nic jiného než varianta španělštiny s velice výraznými fonetickými a některými fonologickými rysy.“¹²⁴

Podle Mondéjara v sobě pojem „dialekt“ zahrnuje podřízenost nějaké vyšší jazykové realitě, od které se liší nejen v rovině fonické, ale také morfologické a syntaktické. Mondéjar se domnívá, že andaluská španělština tyto podmínky nespĺňuje:

„Proto není nejmenších pochyb, že Kastilci, Hispanoameričané, Andalusané a obyvatelé Kanárských ostrovů (abychom jmenovali alespoň některé mluvčí), hovoří stejným jazykem – španělštinou – vzhledem k níž je kastilština, kterou se mluví v Kastílii, stejně tak variantou jako andaluština.“¹²⁵

Podobný názor zastává rovněž G. Salvador:

„Kastilština není ničím jiným než variantou španělštiny, stejně jako varianta sevillská, mexická, chilská nebo laplatská.“¹²⁶

Antonio Narbona se spolu s výzkumnou skupinou *El español hablado en Andalucía* také přiklání k variantě:

„...není možné stanovit jediný výhradně andaluský rys a zajisté žádný, který by byl všem Andalusanům společný. [...] Jedná se o jednu (nebo více než jednu) MLUVENOU

¹²⁴ „Evidentemente no lo es, (...) lo que hablamos en Andalucía no es más que una variedad muy acusada en sus rasgos fónicos, y algunos de carácter fonológico, del español.“

MONDÉJAR, J. *Dialectología andaluza. Estudios*. Granada: Don Quijote, 1991, s. 221.

¹²⁵ „Por lo tanto, no cabe la menor duda de que castellanos, hispanoamericanos, andaluces, canarios, por citar algunos hablantes, hablamos la misma lengua, el español, respecto del cual el castellano de Castilla es tan variedad como el andaluz.“

MONDÉJAR, J. *Dialectología andaluza. Estudios*. Granada: Don Quijote, 1991, s. 222.

¹²⁶ „El castellano no es otra cosa que una variedad del español, como la sevillana, la mexicana, la chilena o la rioplatense.“

SALVADOR, G. *Lengua española y lenguas de España*. Barcelona: Ariel, 1987, s. 92-93.

variantu španělštiny. V písemné formě se Andalusané od ostatních mluvčích španělštiny ničím neodlišují.“¹²⁷

6.6. Shrnutí

Závěrem bychom krátce shrnuli pojednávanou problematiku posledního oddílu, věnovanému rozmanitým definicím a vymezením andaluské španělštiny. Jak jsme se stačili přesvědčit, andaluská společnost není v otázce týkající se tohoto jazykového problému názorově jednotná. Někteří *andaluštinu* považují za jazyk vycházející z tartéštiny, latiny, arabštiny a kastilštiny. V dnešní době se již opíráme o dostatečné množství důkazů, abychom byli schopni tyto mylné teorie vyvrátit. Snahy o uznání andaluské španělštiny za jazyk jsou ale ještě i dnes na politické scéně a ve společnosti patrné. Nemyslíme si však, že mají šanci uspět.

Poměrně složitější se jeví určit, zda je andaluská španělština dialekt, nebo pouhá regionální varianta, příp. varianty, španělštiny. Mnozí lingvisté proto raději užívají neutrální spojení „*hablas andaluzas*“. Je patrné, že neexistuje shoda ani v pojmenování ani v zařazení centrálního objektu naší bakalářské práce. Zajímavá se jeví polemika mezi dvěma největšími znalci andaluské španělštiny – Josém Mondéjarem a Manuelem Alvarem. Mondéjar odmítá přijmout v případě andaluské španělštiny termín „dialekt“, a to především kvůli její vnitřní rozmanitosti, nedostatku rysů, které by ji odlišovaly od španělštiny, a také faktu, že se tyto rysy vyskytují i v jiných jazykových variantách španělštiny. Alvar si naopak za termínem dialekt stojí, jelikož se domnívá, že rysů, které odlišují *andaluštinu* od španělštiny je hodně, nikoliv málo, rovněž dodává, že *andaluština* v sobě zahrnuje všechny rysy jižních dialektů a tyto rysy se pak jen zčásti vyskytují v těchto ostatních dialektech. Je zjevné, že oba úsudky jsou čistě subjektivní. Oba tito významní lingvisté vycházejí ze stejných dat, mají k dispozici tytéž informace. Každý však nabízí odlišnou interpretaci. Nikde není určeno, kolik diferenciačních rysů je „hodně“ a kolik naopak „málo“. V první řadě je tedy zapotřebí vymezit hranice, kde končí dialekt a začíná varianta.

¹²⁷ „...no es posible señalar ningún hecho que sea exclusivo del andaluz, y, desde luego, no lo hay que sea compartido por la totalidad de los andaluces. ... es una (o más de una) variedad HABLADA del español. Nada separa a los andaluces del resto de los hispanohablantes en la escritura.“

NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 17.

Rovněž bychom v této věci chtěli zmínit jeden důležitý fakt, který bychom v dnešní době neměli opomíjet. Většina lingvistů vychází z dat uvedených v díle *Atlas lingüístico y etnográfico de Andalucía*, vypracovaném pod vedením Manuela Alvara v průběhu 50. let 20. st. Nicméně si uvědomme, že během tolika let došlo v Andalusii k mnoha změnám. Těmi hlavními jsou především příchod moderních technologií a přesun značné části obyvatelstva z venkova do měst a s tím spojené zanikání tradičních řemesel a vesnických zvyklostí. Můžeme se tedy vzhledem k těmto změnám opírat o jazykový atlas ALEA a hovořit přitom o současném stavu andaluské jazykové reality?

Po zvukové stránce najdeme mezi *andaluštinou* a španělštinou na první pohled opravdu hodně rozdílů, nicméně systém, ze kterého obě vycházejí, je prakticky identický. Rovina gramatická se až na pár případů (plurál jmen, slovesné formy zakončené na -s. atd.) souvisejících s fonetickými změnami nikterak neliší. Alvar poukazuje také na výrazné lexikální odlišnosti, avšak opravdu jsou dnes tak výrazné? Rozdíly najdeme v lexiku souvisejícím s určitými profesemi, nástroji, názvy zvířat a rostlin ad., setkáme se s ním především na venkově, a to ještě většinou v konkrétně vymezených lokalitách. S příchodem moderní doby se ale mnohé činnosti vytrácí a spolu s nimi také lexikum, které se k nim vztahuje. Běžně užívané lexikum v Andalusii žádné větší odlišnosti oproti tomu španělskému nevykazuje.

Dialekty dnes navíc značně ustupují, rozdíly mezi nimi se stírají a směřují k nářečím obecným (tzv. interdialektům), což je patrné zvláště ve městech. Je to dáno především stále častějšími kontakty mezi příslušníky různých nářečí a působením sdělovacích prostředků. Do nespisovné mluvy rovněž stále více proniká standardní (spisovný) jazyk. Nabízí se tedy otázka: dá se dnes při popisu současné jazykové situace ještě stále hovořit o dialektech?

Z hlediska sociolingvistiky je také důležitý osobní postoj mluvčích k řeči, kterou hovoří. Nebudeme zde znovu rozebírat tzv. komplex méněcennosti andaluských mluvčích, který se projevoval spíše v minulosti než v současnosti. Je však patrné, že se dnes lingvisté termínu „dialekt“ snaží vyhýbat, poněvadž jej andaluská společnost považuje jako pejorativní. Andalusané se nedomnívají, že by mluvili „špatně“.

V poslední řadě bychom chtěli zmínit pár slov ohledně panhispánské normy. Španělský jazyk, kterým se hovoří na tak nesmírně rozsáhlém území a jenž je jazykem mnoha milionů mluvčích, nemůže mít jediný správný model. V současnosti se proto začíná přistupovat na tzv. *polycentristickou* (nebo chceme-li *pluricentristickou*) panhispánskou normu. V případě různých diatopických variant španělštiny v Hispánské Americe je dnes znatelný ústup od pojmu „dialekt“ a preferuje se pojem „národní jazyková varianta“¹²⁸. Je jasné, že Španělsko nemůžeme srovnávat s hispánskou Amerikou, tvořenou tolika národy. Španělsko se svou rozlohou přes 500 000 km² čítá přibližně 47 miliónů obyvatel, což však také není zrovna zanedbatelný počet, je tudíž pochopitelné, že zde narazíme na jisté jazykové odlišnosti. Jestliže tedy existují národní jazykové varianty španělštiny, proč bychom nemohli užívat takéž pojem „regionální jazykové varianty španělštiny“, splňují-li podmínky definované Španělskou královskou akademií,¹²⁹ tedy že daná užití musí být obecně rozšířená mezi vzdělanými mluvčími příslušné oblasti a nesmí vést k narušení celého systému, jinými slovy nesmí ohrozit jeho jednotu?

¹²⁸ MIŠTINOVÁ, A. *Teoretické aspekty variantnosti slovní zásoby v americké španělštině. Diachronie a synchronie*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012, s. 35. Vedoucí práce prof. PhDr. Bohumil Zavadil, CSc. [online] [20. 5. 2013] Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/102777/?lang=cs>.

¹²⁹ Real Academia Española. *Unidad en la diversidad*. [online]. [cit. 2013-05-022]. Dostupné z: <http://www.rae.es/rae%5CNoticias.nsf/Portada4?ReadForm>.

Závěr

V této práci jsem se pokusila udělat výčet rysů typických pro andaluskou španělštinu a poukázat na její odlišnosti od standardní španělštiny a jejích variant. Rovněž jsem se snažila podnítit diskuzi na téma, zda se v případě andaluské španělštiny jedná o jazyk, dialekt, variantu či rovnou varianty španělštiny.

Na základě prostudované literatury a několika málo osobních poznatků po roce studia na Sevillské univerzitě, během kterého jsem měla možnost procestovat mnohá andaluská zákoutí a poznat spoustu zajímavých mluvčích z těchto oblastí, jsem došla k závěru, že nejlépe by andaluskou španělštinu vystihoval termín „andaluské varianty španělštiny“. V případě regionu, jakým je Andalusie, územně tak rozsáhlém a rozmanitém, nemůžeme hovořit pouze o jedné regionální variantě. Jak jsme se mohli v této práci přesvědčit, rysy, kterými se andaluská španělština vyznačuje, se nevyskytují na celém území autonomního společenství rovnoměrně. V některých oblastech se určité rysy objevují velice často, v jiných na ně vůbec nenarazíme. Dle mého názoru tedy existuje rovnou několik variant andaluské španělštiny.

Polemika mezi Mondéjarem a Alvarem, zda je andaluská španělština dialekt, či varianta, se mi jevila jako velice zajímavá. Oba lingvisté jistě nabízí spoustu podnětů k zamyšlení. Jak jsem se již ale zmínila v poslední kapitole, zdá se mi, že celý tento problém je záležitostí čistě subjektivní. Domnívám se, že je zapotřebí vymezit kritéria, kdy se ještě jedná o dialekt a kdy naopak o variantu. Z čistě subjektivního hlediska má však pocit, že andaluská španělština se od španělštiny standardní liší pouze ve výslovnosti. Rysy, které nalezneme v rovině lexikální (zde jistě najdeme některé výjimky) a gramatické, se běžně objevují v hovorové španělštině a jsou tedy společné všem uživatelům španělského jazyka. Andaluská španělština je proto dle mého názoru pouze MLUVENOU variantou španělštiny, poněvadž v grafické podobě nenarazíme na žádné odlišnosti.

Bibliografie

ALVAR, M. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996. ISBN 978-84-344-8217-3. 400 s.

BRIZ GÓMEZ, A. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmagrámatica*. Barcelona: Ariel, 1998. ISBN 84-344-8226-6. 255 s.

CANO AGUILAR, R., GONZÁLEZ CANTOS, M. D. *Las hablas andaluzas*. Sevilla: Junta de Andalucía, 2000. ISBN 84-8051-794-8. 170 s.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0154-0. 341 s.

ČERMÁK, P. *Fonetika a fonologie současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 80-246-0879-0. 200 s.

KOCH, P., OESTERREICHER, W. *Lengua hablada en la Romania: español, francés, italiano*. Madrid: Gredos, 2007. ISBN 978-48-249-2866-7. 441 s.

MONDÉJAR, J. *Dialectología andaluza. Estudios*. Granada: Don Quijote, 1991. ISBN 84-85933-78-8. 725 s.

MONDÉJAR, J. *Dialectología andaluza*. Málaga: Universidad de Málaga, 2001. ISBN 84-95073-21-8. 692 s.

NARBONA JIMÉNEZ, A., CANO AGUILAR, R., MORILLO-VELARDE PÉREZ, R. *El español hablado en Andalucía*. Barcelona: Ariel, 1998. ISBN 84-344-8225-8. 251 s.

NARBONA JIMÉNEZ, A. *El español hablado en Andalucía*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2002. ISBN 84-9212-68-76. 286 s.

NARBONA JIMÉNEZ, A. *La identidad lingüística de Andalucía*. Sevilla: Junta de Andalucía, 2009. ISBN 978-84-613-1324-2. 383 s.

SALVADOR, G. *"Las hablas andaluzas en el panorama del español actual"*, *Actas del I*

Simposio regional de actualización científica y didáctica sobre "Literatura culta y popular en Andalucía". Sevilla: 1995. ISBN 84-88842-02-3. 218 s.

SALVADOR, G. *Lengua española y lenguas de España*. Barcelona: Ariel, 1987. ISBN 84-344-8201-0. 157 s.

SAUSSURE, F. de. *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0560-9. 468 s.

ŠMILAUER, V. *Nauka o českém jazyku*. Praha: SPN, 1972. 336 s.

UBIETO ARTETA, A., CAMPISTOL REGLÁ, J., JOVER ZAMORA, J. M. et al. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-117-4. 1433 s.

ZAVADIL, B. a ČERMÁK, P. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1641-4. 570 s.

Odborné články

ALVAR, M. *Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas*. [online]. [cit. 2013 05-07].

Dostupné z:

http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/p184/02583952000205051154480/p0000001.htm#I_0.

ALVAR, M. *¿Existe el dialecto andaluz?*. [online]. [cit. 2013 05-07]. Dostupné z:

<http://www.ugr.es/~dialectologia/docs/Existe-el-dialecto-andaluz-MAlvar.pdf>.

ALVAR EZQUERRA, M. *Variedad y riqueza en el léxico andaluz*. In *Actas de las II Jornadas sobre el habla andaluza. El español hablado en Andalucía*. Ed. Antonio Narbona Jiménez. Estepa: Ayuntamiento de Estepa, 2003, s. 204-210.

CANO AGUILAR, R.: *Algunas reflexiones sobre la lengua española en Andalucía*. [online].

[cit. 2013 05-07]. Dostupné z: http://cvc.cervantes.es/literatura/cauce/pdf/cauce14-15/cauce14-15_06.pdf.

GARCÍA DUARTE, F., REDONDO LANZAS, G. *Rahô dialertalê i ortografiâ en tehtô andaluzê*. [online], 2006, s. 37. [cit. 2013 05-15]. Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/Ensayos-9.pdf>.

MIŠTINOVÁ, A. *Teoretické aspekty variantnosti slovní zásoby v americké španělštině. Diachronie a synchronie*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012, 236 s. Vedoucí práce prof. PhDr. Bohumil Zavadil, CSc. [online] [20. 5. 2013] Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/102777/?lang=cs>.

Slovníky

DICCIONARIO PANHISPÁNICO DE DUDAS - 1.^a edición, 2.^a tirada: *Yeísmo*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://www.rae.es/dpd/srv/search?id=HK5DEyboyD6iOqnxZu_

DICCIONARIO PANHISPÁNICO DE DUDAS 1.ª edición, 2.ª tirada: *Si*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.rae.es/dpd/srv/search?id=uqFr1XT7vD6KF3oDZL>

DICCIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA - Vigésima segunda edición [online], 2001. [cit. 7. 4. 2013]. <http://lema.rae.es/drae/srv/search?key=vulgar>.

Elektronické zdroje

20minutos.es. *La tasa de abandono escolar en Andalucía cae por primera vez por debajo del 30%*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.20minutos.es/noticia/1783376/0/tasa-abandono-escolar/andalucia-cae-primeravez-debajo-30-por-ciento/>.

Basic figures on the EU. *Population, living conditions and education*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GL-13-002/EN/KS-GL-13-002-EN.PDF.

Blas Infante „Padre de la Patria Andaluza“. *Blas Infante*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.blasinfante.com/>.

Breve ortografía de la lengua andaluza. *Propuesta de ortografía de la lengua andaluza*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/kerion.htm>.

El español hablado en Andalucía: *La gramática del habla andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/05_gramatica_del_habla_andaluza.html.

El español hablado en Andalucía: *Ortografía y pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2013-05-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/04_ortografia_y_pronunciacion_andaluza_ext.html.

El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html.

Jaleo!!!. *¿Qué es jaleo!!!?*. [online]. [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://www.jaleoandalucia.org/>.

JIRA. *¿Quiénes somos?*. [online]. [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://jiraandalucia.wordpress.com/%C2%BFquienes-somos/>.

Junta de Andalucía. *Estatuto de Autonomía*. [online]. [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.juntadeandalucia.es/organismos/sobre-junta/estatuto.html>.

La Gaceta. *España, líder europeo en fracaso escolar*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.intereconomia.com/columna/espana-lider-europeo-fracaso-escolar>.

Nación Andaluza. *¿Quiénes somos?*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.nacionandaluza.info/quienes%20somos.pdf>.

Partido Andalucista. *Estatutos*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://partidoandalucista.org/documentos/estatutosyreglamentos/estatutos.pdf>.

Real Academia Española. *Unidad en la diversidad*. [online]. [cit. 2013-05-022]. Dostupné z: <http://www.rae.es/rae%5CNoticias.nsf/Portada4?ReadForm>.

Sin ánimo de ofender. *Blas Infante y la lengua andaluza*. [online]. [cit. 2013-05-06].

Dostupné z: <http://www.andalucia.cc/adarve/sinanimio-5.htm>.

Sindicato andaluz de trabajadores/as. *¿Quiénes somos?*. [online]. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://sat.us.es/satuni/?q=node/14>.

Pavel Štichauer. *Fonologická rekonstrukce – obecná charakteristika*. [online]. [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.pavel-stichauer.cz/vyvoj/vyvoj2.pdf>.